

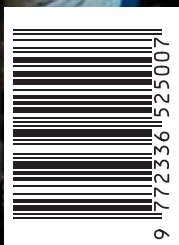
Роден глас

**Възстановихме традицията –
Националният празник
на България бе отбелязан
достойно в Прага**

**„Оратница“ – оригинална огнена музика,
която не те оставя безразличен**

Родно кино на европейско ниво

Господарят на литографския камък

Съдържание

ИЗ ЖИВОТА НА АБС

Възстановихме традицията – Националният празник на България бе отбелязан достойно в Прага 3

Българският културно-просветен клуб събра сънародниците ни в катедралния храм „Св. св. Кирил и Методий, за да се поклонят пред загиналите за българската свобода.

В Усти над Лабем – една сплотена и силна България 6

България е навсякъде, където има дори само един българин, където се развява дори само един български триколюр.

ПОД ДРУГ ЪГЪЛ

Сагата „постоянен адрес“ за българските граждани, живеещи в чужбина 7

Дали полученото официално писмо от българските държавни институции ще реши проблемът?

Оптимист съм за бъдещето на „Българска православна община“ 9

Според г-н Ангел Спасов, председател на сдружението, неговото възникване е резултат на осъзната необходимост за единство поне във вероизповеданието на българите, живеещи в Република Чехия.

Pražský Trifon Zarezan – osobitá folklorní oslava! 10

Letošní ročník proběhl v tradičním duchu. Den D byla sobota 20. února. Oslava proběhla ve staré dobré Baráčnícké rychtě. Jako každý rok jsme připravili rozmanitý program s více než 50 účinkujícími.

Баба Марта бързала, мартенички вързала... 12

Със сигурност децата ще запомнят този уникален български празник и ще продължат да обогатяват познанията си, а за родителите ще остане убеждението, че точно подобни инициативи помагат на техните потомци да не забравят корените си.

ТАЛАНТ И ТВОРЧЕСТВО

Българската оперна традиция и чешките музиканти 13

Оригинална огнена музика, която не те оставя безразличен 14

Звуци, които карат кръвта да кипи, душата

да лети и краката да танцуват – така може да се опише музиката на младата българска група „Оратница“, която на 7 февруари гостува в Прага.

Българската фолклорна музика винаги докосва сърцето 15

Интервю с Иван Господинов – Попа, солист на „Оратница“.

Родно кино на европейско ниво 16

„Любимец 13“ – легенда на българския театър 18

Господарят на литографския камък 20

„Не е възможно за човек, който цял живот е бил вътре в изкуството, изведнъж да се събуди и да си каже: от днес ще правя нещо друго“, казва българският график-литограф Борис Бранков

ЕДНО БЪЛГАРЧЕ РАЗКАЗВА

„Сурва“ – пъстра българска приказка за доброто 22

УЧЕНИЧЕСКИ КАЛЕЙДОСКОП

Талант + любов = празник 23

ТРАДИЦИЯТА ПОВЕЛЯВА

Сирни заговезни 24

Кулинарна страница 25

ГОДИШНИНИ

Св. Иван (Йоан) Рилски 26

Райна Княгиня 26

Кръстьо Сарафов 27

За въстанието против султана. Април 1876 година. 28

Както знаем, самочувствието на един народ се гради и на неговата величавост история. Готови ли са били българите за свята саможертва в името на свободата...?

БЪЛГАРИЯ И БЪЛГАРИТЕ

Паметникът на свободата на връх Шипка 30

БИБЛИОТЕКА

„Дедо Войно“, разказ от Бойка Асимова 32

АКТУАЛНО

Искате да запишете детето си в основно училище в Република Чехия? 34

РЕДАКЦИЯ НА „РОДЕН ГЛАС“

Roden glas

Dvuměsíčník
Ročník XLIII, číslo 1/2016
Vychází v Praze, 29.3.2016

Šéfredaktor:

Kameliya Ilieva
Redakční rada:
Nikolaj Balčev,
Elena Krejčová,
Natalie Kalajdzíevová

Spolupracovníci:

Centrum pro integraci cizinců, Bójka Asiova,
Natalie Kalajdzíevová, Elena Krejčová, Nikolaj Balčev, Maria Nosikova, Milka Kralčeva,
Anžela Gjurova, Evgenia Stančeva,
spolek Zaedno, spolek „Bulharská pravoslavná obec v ČR“, Silvia Deribeeva – České centrum v Sofii.

DTP: Sasho Iliev

Tisk: EPAVA Olomouc, a. s.

Vydavatel:

Asociace bulharských spolků v ČR
Americká 28, 120 00 Praha2
IČO: 00442780
e-mail: rodenglas@gmail.com,
www.bgklub.cz
registrační číslo: MK ČR E 11229
ISSN 2336-5250

Роден глас

Двумесечник
Година XLIII, брой 1/2016
Излиза: в Прага, 29.3.2016
Списание се издава с финансовата подкрепа на Министерството на културата на Чешката република

Главен редактор:

Камелия Илиева
Редакционна колегия:
Николай Балчев,
Елена Крейчова,
Наталия Калайджиева

Сътрудници:

Център за интеграция на чужденци,
Бойка Асимова, Наталия Калайджиева,
Елена Крейчова, Николай Балчев, Мария Носикова, Милка Кралчева, Анжела Гюрова, Евгения Станчева, сдружение „Заедно“, сдружение „Българска православна община“ в ЧР, Силвия Дерибеева – Чешки център, София

Графика и предпечат: Сашо Илиев

Печат: EPAVA Olomouc, a. s.

Издатель:

Асоциация на българските сдружения в Република Чехия
ул. „Америцка“ 28, 120 00 Прага 2
IČO: 00442780
e-mail: rodenglas@gmail.com,
www.bgklub.cz

Регистрационен номер: MK ČR E 11229
ISSN 2336-5250

© Всички права запазени.

Списание то е интелектуална собственост на АБС, Република Чехия

За абонамент можете да пишете на rodenglas@gmail.com, да се обадите на тел. 224 256 723 или да дойдете в редакцията на ул. „Америцка“ 28, Прага 2. Абонаментът за годината е 150 крони.

 Роден глас
Рекламирайте при нас!

- Цените са без ДДС
- При подписване на договор за реклама в три броя на списанието – отстъпка 10 %, за 6 броя – отстъпка 20 %.

Цени за реклама:

Цяла вътрешна страница	5000 Kč	€ 180
1/2 вътрешна страница	2700 Kč	€ 100
1/4 вътрешна страница	1500 Kč	€ 55
1/8 вътрешна страница	900 Kč	€ 35
2-ра корица – само каре	1600 Kč	€ 60
3-та корица или последна страница	8000 Kč	€ 290
4-та корица (гръб на списанието)	10000 Kč	€ 360

Скъпи читатели,

В далечната ни Татковина вече се завръщат щъркелите, носещи със себе си пролетно настроение и нови надежди. Тук, в Чехия, няма къде да видим предвестниците на пролетта, освен, ако не се отправим към Южна Моравия. Е, и това ще стане, но чак към края на май. Сигурна съм обаче, че всеки от Вас се е закичил с мартенички, почел е всички мартенски празници, както подобава, и е развял българското знаме поне в сърцето си. И ако в началото на януари присъствах на една интересна изложба, която даде чудесен старт на културните събития, то после времето течеше бавно и лениво и като че ли нищо не се случваше. През февруари и март обаче изведнъж всичко оживя и закипя. Първи стартираха нашите сънародници и приятели от сдружение „Заедно“, а тяхното честване на Трифон Зарезан отново събра почитателите на този уникален български празник. Не мога да пропусна вълнуващия концерт на група „Оратница“, нито поредния Фестивал на българските филми, очакван от киноманите с радост и нетърпение. В България пък беше ред на кукерите, а свидетел на неповторимия обичай бе нашата Ани. Който желаше да изпробва собствената си сръчност и да има своя неповторима мартеница, се включи в „Работилничката“, организирана от сдружение „Българска православна община в ЧР“. Разнообразни и весели бяха мартенските празници и в регионалните ни сдружения в Пилзен и Усти над Лабем. Безспорно, кулминация на тези тържества беше честването на Националния празник на България в катедралния храм „Св. св. Кирил и Методий“ в чешката столица, с което Българският културно-просветен клуб си постави нелеката задача да възстанови една прекъсната традиция, а реализацията надмина и най-смелите очаквания на организаторите.

Пишейки тези редове, скъпи читатели, всъщност се опитвам да обърна внимание на всичко по-интересно, случило се през последните месеци и за което, според мен, си заслужава да се прочете. Макар че, като се замисля, доброто четиво се оценява понякога чак от дистанцията на годините, също, като и добрите филми например. Във всеки случай ще Ви препоръчам новия ни гост в рубриката „Библиотека“, българския писател Бойка Асиова, както и гледната точка на един историк под заглавие „За въстанието против султана. Април 1876 година“ по повод 140-годишнината на Априлското въстание. И накрая, но изобщо не на последно място, защото съм убедена, че тази информация е важна за Вас – брошура на Центъра за интеграция на чужденци, от която ще разберете как да постъпите, ако искате да запишете детето си в чешко училище.

Желая Ви приятно четене!

Камелия Илиева, главен редактор

Възстановихме традицията

Националният празник на България бе отбелязан достойно в Прага

На 5 март Българският културно-просветен клуб в Прага, със съдействието на сдружение „Българска православна община“, Църковно сдружение на българите в Чехия „Св. Николай Мириклийски чудотворец“ и с любезната подкрепа на Чешката православна църква организира тържествено честване на Трети март в катедралния храм „Св. св. Кирил и Методий“ в чешката столица.

Сутринта, на 5 март, храмот бързо започна да се пълни с наши сънародници, дошли да отпразнуват Националния празник на Родината ни. Присъстваха не само представители на гореизброените сдружения, но и много българи, не членуващи в нито едно от тях, водени от желанието си да бъдат сред свои, сред земляци, а и вероятно зарадвани, че се възстановява една дългогодишна традиция, прекъсната

по неизвестни причини в началото на 2014 г. И ако някой от организаторите е изпитвал съмнения дали ще напълнят с хора голямата църква, то всички опасения бързо се разсеяха, а българи прииждаха дори след началото на тържествената литургия. За съжаление, въпреки отправената официална покана към българските държавни институции в Прага, събитието бе уважено единствено от Българския културен институт.

Празничната сутрин започна с

Панихида в памет на загиналите за българската свобода

Хор „Гласове от България“ с диригент Радосвета Костова

Митрофорен протоиерей Никола Ончуленко изразява задоволството си от българите

Пред Българския дом в Прага

панихида, която бе отслужена от българския свещеник ставрофорен протоиерей Пламен и от митрофорен протоиерей Микола Ончуленко, заместник на Негово Високопреосвещенство Михаил, Архиепископ Пражки и на Чешките земи, и бе в знак на преклонение и почит към героите, напоили с кръвта си свещената българска земя, за да можем днес да се наречем свободни. Тъй като датата съвпаднаше и с първата за годината Задушница – пред Великия пост, не бяха забравени и починалите наши роднини и приятели. Сдружение „Българска православна община“ бе подигрило, според православната християнска традиция, варено жито, хляб и вино за помен на мъртвите.

След канонично издържаната панихида последва слово на г-н Кирил Беровски, председател на БКПК, гр. Прага и на АБС в ЧР, част от което ще си позволя да цитирам: „На 3 март се навършиха 138 години от Освобождението на Родината ни от османско владичество. В този празничен ден всеки българин, където и да е по света, издига българското знаме като израз на национална гордост, на единство и самочувствие. Днес ние, българите в Прага и нашите приятели и съмишленици, сме се събрали тук, на това свято за всеки православен християнин място. Събрали сме се в храма, носещ имената на най-обичаните светци в българския православен календар – тези на Солунските братя Кирил и Методий, за да почетем паметта на падналите пред олтара на българската свобода и за да не забравяме, че ако сега можем да се наречем свободни, това не би било възможно без безкористната саможертва на поколения български просветители, революционери и национални герои. Без Раковски и Караджата, без Ботев и Левски, без будителите и възрожденците, без строителите на съвременна България.

Без съмнение 3 март е онази паметна дата, на която България се завърна на картата на Европа. В основите на българската държавност бе вграден духът на Възраждането с неговото светло чувство за дълг към народ и отечество. С гордост можем да кажем, че свободните българи тръгнаха редом с най-прогресивните и демократични нации, избирайки ясно и категорично европейски път на развитие“. В края на

речта си г-н Беровски покани всички присъстващи в Българския дом.

Празничната програма завърши с концерт на хор „Гласове от България“ с диригент Радосвета Костова. Чухме „Благослови, душе моя, Господа“, „Кратък български полиелей“, „Отче наш“, „Малка мома двори мете“, „Бре, Петрунко“, „Вечеряй, Радо“, „Къде си, вярна, ти, любов народна“ и накрая, естествено, „Многая лета“.

Тесни се оказаха помещенията в сградата на ул. „Америцка“, за да поберат над 120-те наши сънародници, пожелали да празнуват Националния ни празник. Гости ни бяха г-н Зденек Опатршил, председател на ЧСМС, свещениците Пламен Тодоров и Микола Ончуленко, които благословиха

насъбралото се множество, а отец Ончуленко изрази задоволството си от присъствието на толкова много българи. „Виждам, че българите са тук, че са в православната църква и ще предам на Негово Високопреосвещенство, че българската община е жива“, каза скъпият гост.

От страна на БКПК, гр. Прага поздравителни думи произнесе инж. Христо Христов, както винаги добре подготвен. Особено силно впечатление ми направи сравнението, което той използва, наричайки „3 март 1878 г. истинският Великден на България“.

След толкова много възвращения дойде ред и на неформалната част, а хористите от „Гласове на България“ подхващаха песен след песен, все бъл-

гарски – народни, възрожденски, любими на всички мелодии от 70-те и 80-те години на миналия век. Дълго ще остане в съзнанието ми образа на Манол Кабанов от Кърджали, който въпреки болните си нозе, стана прав, за да изпълни родопския химн „Девойко, мори, хубава“, а съпругата му Тоска, макар и с две патерици, се хвана на хорото като истинска българка. Едва ли е тайна за някого какви емоции винаги предизвиква „Я, кажи ми, облаче ле, бяло“, а аз видях сълзи в очите не само на нас, по-възрастните, но и в тези на най-младите.

Разделихме се с „Моя страна, моя България“ и с убеждението, че ще пазим традицията и българското в сърцата си. ♦

Пролетни празници в Българския културно-просветен клуб в Пилзен

Актуални промени в Българската културно-просветна организация

На 7.02.2016 г. влезе в сила решението на Градския съд в Прага, според което БКПО в ЧР се преименува на Асоциация на българските сдружения в Република Чехия (Asociace bulharských spolků v ČR). Промяната бе продиктувана, от една страна, от новия Граждански закон, действащ в чешката държава и изискващ пререгистрация на различните граждански сдружения и организации, а от друга страна – желанието да бъде изградена по-динамична и гъвкава структура на сдружаване, отколкото е била тази на досегашната БКПО. Понятието асоциация се среща навсякъде и се приема по-отворено, не е необходима централизация, асоциацията предполага и интерес от страна на бъдещи колективни членове. Решението за преименуване на БКПО бе взето на 12.12.2015 г., а обсъждането му бе сред приоритетите на последния за годината Съвет на председателите на организацията. На същото заседание беше приет по същество и Устава на Асоциацията. Според решението на Градския съд, АБС в ЧР е единственият законен наследник и правоприемник на съществувалата досега БКПО в ЧР. Сред целите, които си поставя Асоциацията са: „сдружаване на граждани на ЧР с българска народност; на българи, живеещи и работещи в ЧР, както и на чешки граждани – членове на семействата и приятели. Поддържане на българския език, култура и народни традиции, създаване на условия за развитие на културни и обществени дейности, които популяризират българските традиции и целящи задълбочаване на чувството за национална принадлежност. Изграждане на приятелски връзки между българи и чехи. (...)“.

В Усти над Лабем – една силна и сплотена България

„В малко местенце, навътре в сърцето, пазя България – скъпа и свята!...“

Из стихотворението „Тук“, Л. Чолакова

Павел Водсеялек и Янчо Янев

Милена Ишикова и Янчо Янев

Стефан Кокаланов, Янчо Янев и жените – членове на БКПО

Гостите и членовете

Къде е България? България е навсякъде, където има дори само един българин, където се развива дори само един български трикопър. А колкото повече сме българите, то е и толкова по-лесно да опазим всичко българско и свято, макар и отвъд пределите на Родината.

На 5-ти март ресторант „Bolor“ в Усти над Лабем се превърна в една малка, ала силна и сплотена България. Именно там се проведе първата за годината среща на българското сдружение „Св. св. Кирил и Методий“ с председател г-н Янчо Янев.

По време на сбирката се отбелязват три големи и значими празника – 1-ви март, 3-ти март и 8-ми март.

За всички присъстващи бяха осигурени мартенички от ръководството на Асоциацията на българските сдружения в ЧР. Г-н Янчо Янев закичи всеки с усукан бяло-червен конец, символизиращ настъпващата пролет, но и връзката ни с Родината, която никога не бива да бъде скъсвана. Нишките от България, бели като цветовете на вишните в градините и червени като силата на кръвта, сега греят на ръцете ни, връщат ни макар и само в мислите у дома и ни обединяват, защото в един месец през годината ние – българите навсякъде по света се разпознаваме по-лесно по преплетените алено-бели конци, наречени за здраве и късмет.

По случай Националния празник на България г-н Стефан Кокаланов бе подготвил и прочете тематичен материал. След речта му от нечий телефон над масата се разнесоха нужните звуци на родопска каба гайда. Извисената мелодия на гайдата пренесе мислите далеч над Родопите и изпълни сърцата с гордост.

Патриотичните слова и въздействащата мелодия на гайдата, провокираха бурна дискусия във

връзка с подготвените промени в учебния материал, свързани с историята на България.

По повод 8-ми март пък всяка дама получи в ръцете си късче цъфтяща цветна пролет. Умиление предизвика и едно писмо от България, пропътувало почти две хиляди километра, за да поздрави госпожа Ишикова. То е изпратено от 85-годишния Иван Йовчев от град Пазарджик, дългогодишен приятел на семейството.

Типично по български много от сръчните домакини бяха направили домашни и вкусни кулинарни изкушения, с които присъстващите се почерпиха.

Освен редовно членуващите, на тази среща имаше и много гости, и нови членове от градовете Мост и Дечин. Събитието бе уважено от г-н Павел Водсеялек – заместник областен управител в Усти над Лабем и главен председател на Комитета за малцинствата в Устецкия край, както и от г-н Михалев, председател на Българското сдружение в Мост. Гости от гр. Мост бяха младото семейство Бойчеви, заедно с двете си деца, Мария Клайнова и госпожа Михалева.

Присъстваха също и семейство Ваврихови от Велке Брезно, които са членове на БКПО от 1970 г. Госпожа Милена Ишикова пък бе донесла стари снимки и така чрез няколко черно-бели спомена ни пренесе в атмосферата на сбирките на сдружението отново от далечната 1970 г.

Успялата да съхрани, разгори и предаде на наследниците си искрица българщина, госпожа Василка Бойчева, която е член на БКПО от вече над 55 години, сега чрез силната връзка на приемствеността между поколенията беше в компанията на своя син, внук и правнуци.

Къде е България?

Тук е...

Навсякъде е!

В сърцата ни е!!!

Сагата „постоянен адрес“ за българските граждани, живеещи в чужбина

Уважаеми читатели, на 7 февруари т.г. прочетох статията „С постоянен адрес само в сърцето“, публикувана на портала www.eurochicago.com. Самата аз редовно чета публикациите на колегите от Чикаго, защото предлагат актуална и злободневна информация по редица проблеми, които ме интересуват. Веднага се свързах с г-жа Марияна Христова, автор на материала, защото смятах, че имам какво да добавя по темата, касаеща значителна част от по-възрастните ни сънародници, живеещи в Чехия, а и за да поискам разрешение да цитирам част от текста.

Госпожа Христова ми отговори, че поради значимостта на проблема вече е изпратила писмо до официалните институции в България, вкл. до Министерския съвет с линк към споменатия материал. Със съгласието на eurochicago.com, представям на Вашето внимание част от публикацията „С постоянен адрес само в сърцето“: „След промени в Закона за гражданската регистрация, извършени през 2014 г., хиляди български граждани, живеещи в Чешката република от десетилетия, както и в други страни по света, са поставени пред риск да загубят гражданството си, заради липса на постоянен адрес в Родината. Някои от тях сезират тогава българските институции за този проблем, но мерките, които предприемат институциите в това отношение, са „козметични“ и не го решават.

В Р Чехия живеят над 2500 български граждани, установили се там преди 35-50 години. Това са възрастни хора, които не искат да се разделят със своето българско гражданство, които, дето се казва, искат да си умрат като българи, но са принуждавани да се откажат от него. Защото много от тях, по обясними причини, вече нямат постоянен адрес и живи роднини в България, а подновяването на българските им документи за самоличност изисква наличието на такъв адрес.

През м. юни 2014 г. една от тези наши сънародници, която е председател на Българския културно-просве-

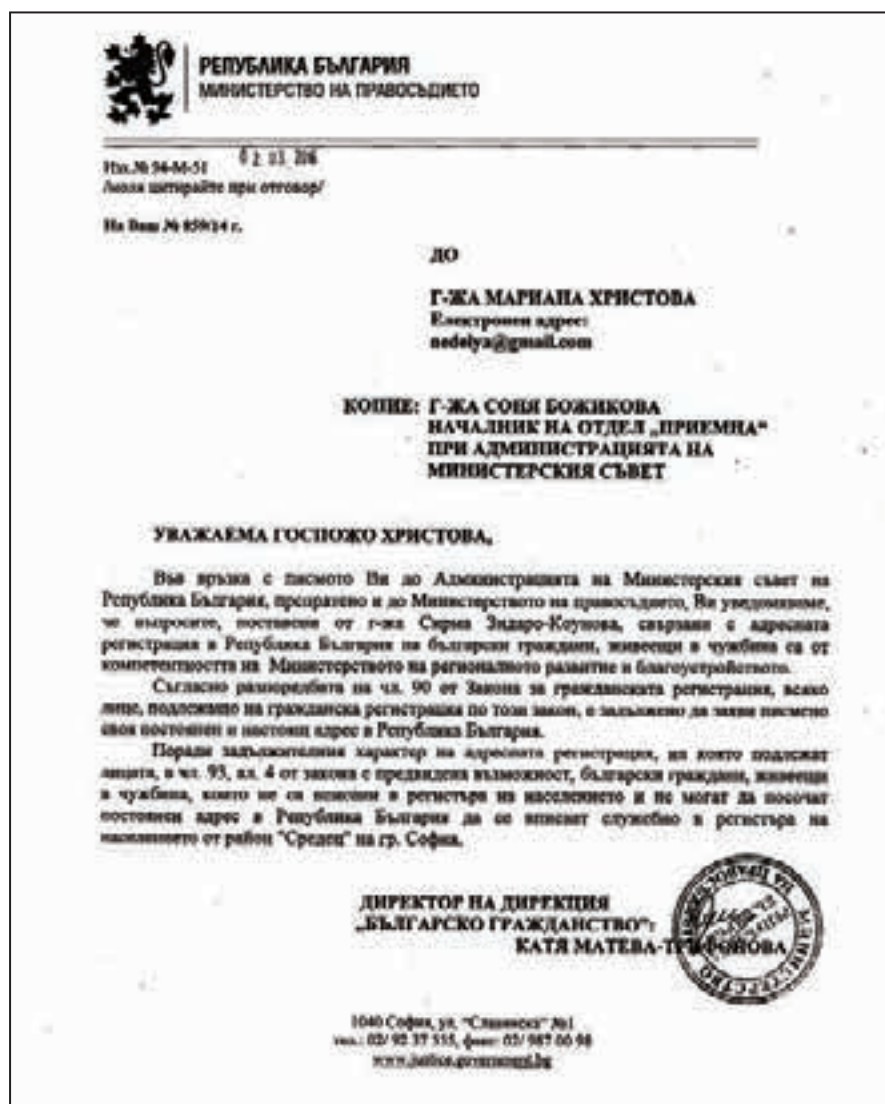
тен клуб в гр. Острава, Чехия – Сирма Зидаро-Коунова, се обръща с писмо до председателя на ДАБЧ, до Министъра на регионалното развитие и до Министъра на външните работи.

В писмото си г-жа Зидаро-Коунова казва: „До 2010 година паспортите са се продължавали в дипломатическите представителства на страната, българските граждани са посещавали тези български кътчета и са усещали своята съпричастност към Р България, дори по този начин. Малко числова ориентация. Само в Чешката република живеят постоянно около 8000 български граждани, а с над 35-50 годишно пребиваване – над 2500 български граждани. Самата продължителност на пребиваването предполага, че става дума за вече възрастни хора. Това са граждани, които отдавна имат право да вземат чуждо / чешко/ гражданство, но са останали българи. И сега, когато са възрастни, българската държава, с последните изменения на Закона за гражданската регистрация и изискването за постоянен адрес в РБ, им поставя почти непреодолими препятствия за получаването на личен документ. /чл. 90 до чл. 95 ЗГР/...“

Уважаеми читатели, цитираната по-горе публикация е интересна и още по-важното – подробно и обстойно аргументирана, но поради големия ѝ обем няма как да бъде поместена изцяло на страниците на нашето списание. За желаещите да се запознаят с нея задълбочено, поместваме адре-

са ѝ: www.eurochicago.com/2016/02/postoianen-adres.

Какво обаче провокира собствения ми интерес към този материал? Беше зимата на 2014 г., а аз бях на работното си място на ул. „Америцка“, където се помещава редакцията на сп. „Роден глас“. В Българския дом, както го наричаме, дойде възрастен наш сънародник, г-н Ангел Спасов. По това време той все още ходеше без чужда помощ и често посещаваше Дома, за да се поразговори със своите сънародници, сред които се ползва с уважение и авторитет. Този ден обаче възрастният човек беше много разстроен, а от разказа му аз за пръв път научих за проблема „постоянен адрес“. Плачейки, г-н Спасов сподели, че се връща от Българското посолство в Прага, където са му казали, че не могат да продължат документите му за самоличност, защото няма постоянен адрес в България. От разговора ни стана ясно, че г-н Спасов подава молба за продължаване на българските му документи още през 2013 г., защото знае, че приближава края на валидността на старите му документи. Молбата му е приета от Консулската служба в Прага, а човекът заплаща дължимата такса. (В Република Чехия на чужденците се издава и съответен чешки документ за постоянно пребиваване, който обаче е пряко обвързан с наличието на чуждестранен, в случая български документ за самоличност. Т.е. ако не са валидни българските документи,

впишат и българските му документи за самоличност, когато ги получи.

Малко след описаните събития се срещнах със Сирма Зидаро и тя ми каза, че проблемът с личните документи на възрастните българи и в Острава е много сериозен и че подготвя официално писмо до българските институции. Какъв отговор е получила г-жа Зидаро става ясно от публикацията на Eurochicago.

През октомври 2014 г. по време на 10-ата Световна среща на българските медии подобна история ми разказа и колегата Диана Гласнова, която живее и работи в Хърватия. Следователно рискът да изгубят българското си гражданство наистина е реален не само за сънародниците ни, живеещи в Република Чехия.

Послеслов: От деня, в който за пръв път разбрах за проблемите, свързани с постоянния адрес, бяха минали две години, затова на 19 февруари т. г. отново поговорих с г-н Ангел Спасов, за да съм сигурна, че няма да допусна фактологическа грешка. За него „одисеята български документи“ вече приключва – от Посолството са му се обадили, че въпросните документи са готови и може да си ги получи. Как е успял ли? – в крайна сметка добър човек, живеещ в София, го е регистрирал на своя адрес. Естествено, личните си документи г-н Спасов е заплатил повторно, но вече е уведомен, че ако подаде молба в Консулска служба, едната сума ще му бъде върната. Само че дядо Ангел е решил, че няма да го направи. На въпроса ми защо, той отговори, че не вярва да му върнат парите, пък и повече от двегодишната сага му коства много нерви и влошено здравословно състояние. Въпреки всичко, и благодарение на добри българи, г-н Спасов вече има „онзи документ, който носят до сърцето си“, както казва г-жа Зидаро. Остава отворен въпросът как това ще се реши за останалите. На 8 март г-жа М. Христова ме уведоми, че е получила официално писмо от Директора на Дирекция „Българско гражданство“, коментиращо поставената проблематика. Предлагам на Вашето внимание това писмо – дали обаче наистина решава проблема с постоянния адрес – можете да поразсъждавате сами... ♦

няма как да бъде продължен и чешкият документ, а той е необходим за получаване на пенсията, при посещение на лекар, изписване на лекарства и т. н.). Но причината за сълзите на дядо Ангел, както го наричаме, не беше всичко това, а фактът, че в Посолството го бяха посъветвали да подаде молба за чешко гражданство, за да си реши проблемите. Човекът, който тогава беше на 86 години, се гордееше, че въпреки чешката си съпруга и дългите години, преживени в Чехия, си е останал български гражданин! На всичкото отгоре му е било казано, че няма как да му върнат парите за внесената такса.

На следващия ден писах до Държавната агенция за българите в чужбина, откъдето ми отговориха, че са запознати с проблема и... толкова. Обърнах се и към г-н Петър Паунов, кмет на гр. Батак, откъдето е родом г-н Спасов, а реакцията на кметската

администрация заслужава похвала и гореща благодарност – хората издириха негова жива роднина, която бе изразила готовност да му даде адресна регистрация. Само че поведението на възрастните хора не винаги е според нашите представи и в крайна сметка дядо Ангел отказа предложението по свои си съображения. Тук в Прага, с каузата на г-н Спасов се зае една сърцата жена, четвърто поколение българка, г-жа Силвия Кръстева-Йелинкова, зам.-председател на сдружение „Българска православна община“. Тя писа до г-жа Маргарита Попова, вицепрезидент на Р България и до ДАБЧ. Докато чакаше отговор обаче, г-жа Кръстева не стоеше със скръстени ръце, а направи и невъзможното, за да помогне. В резултат на усилията й чешките институции продължиха документа за постоянно пребиваване на г-н Спасов, но естествено със задължението да се

Оптимист съм за бъдещето на „Българска православна община“

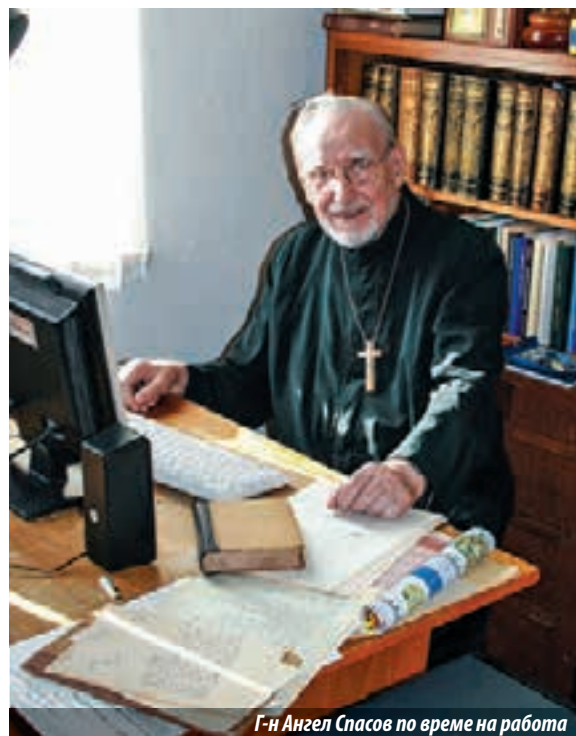
С господин Ангел Спасов, основател и председател на чешкото сдружение „Българска православна община“, планирахме и организирахме този разговор повече от 2 години. Така се случи, че неговата реализация закъсня по редица причини, в повечето случаи обективни. Накрая взехме соломоновското решение аз да му изпратя въпросите, а той да ми отговори писмено. Предлагам на Вашето внимание резултата от съвместните ни усилия, който провокира към размисъл, а защо не и към полемика.

– Г-н Спасов, моля, разкажете как бе създадено сдружение „Българска православна община“

– Основаването на Българска православна община (БПО) не е случайно хрумване на отделно лице, нито стремеж към власт над ближните. Нейното възникване е резултат на осъзната необходимост за единство поне във вероизповеданието на българите, живеещи в Република Чехия. Обществено-политическите промени преди 25 години в тогавашна Чехословакия, а и в България размятаха казионното единство на българското малцинство, авторитарно подкрепяно от Българското посолство в Прага. В настъпилния преходен период в обществения живот ясно се различаха левичари, центристи и десничари. Поляризацията обаче засегна и Българската православна църква, която се разцепи на два противостоящи синода: патриархати – „максимовци“, начело със законния патриарх Максим (комунист още като семинарист) и „пименовци“, начело с Неврокопския митрополит Пимен, агент на ДС с ранг полковник. По-късно разцеплението засегна и нас, българите в Чехия. Дотогава се черкувахме в катедралата „Св. св. Кирил и Методий“, където председател на храмовото братство до неотдавна беше българинът К. Карагеоргиев – оператор. Нашият духовен живот протичаше спокойно, мирно и благоговейно до назначаването на о. Д. Македо-

нов (бивш служител на МВР) за представител на Синода на патриарх Максим.

Разбира се, противодействието не закъсня. Със знанието на Цариградския вселенски патриарх старокатолическата църква в Чехия (не признава разцепването на християнството на източно и западно и безгрешността на папата) създаде енория за православно богослужение – самостоятелна и самоуправляваща се. Тя бе предоставена на нас, българите. Радвахме се на неутралната си позиция и възможността да се молим така, както са ни завещали дедите ни. Реакцията на противниците ни беше недостойна за хора, които наричат себе си християни, но за нея ще говорим другаде. Тя обаче откри дълбоката, непреодолима пропаст, която стои между двете административно разделени крила на Православната църква в Родината ни. Тя доведе до познанието, че на българското малцинство е необходима една нецърковна християнска организация, която да се старее за общото празнуване на църковно-битовите и държавните празници, които са здрава опора за стабилно народно съзнание в живота ни в не-българска етническа среда. Така на бял свят се появи „Българска православна община“.

Г-н Ангел Спасов по време на работа

Сдружение „Българска православна община в ЧР“ (БПО) е създадено през 2001 г. и сдружава граждани, причисляващи се към християнската традиция, както и всички останали, които милеят за съхраняването и развитието на православната култура и национална идентичност. БПО работи с деца и младежи, задълбочавайки познанията им за българската култура, традиции и история и тяхното сравнение с чешките културни ценности. Организира събития с мултикултурна насоченост, с цел възпитаване в дух на толерантност и позитивно отношение към културните различия. От 2010 г. към сдружението съществува Клуб на православните българи, който подкрепя брака и семейството, човешките взаимоотношения на основата на християнските ценности. Сдружението организира семинари, изложби и дискусии, свързани с вярата, презентации на православната етика и църковни празници. Събраните от подобни инициативи средства се даряват за благотворителни каузи.

БПО разполага с канцелария в Българския дом в Прага, ул. „Америка“ 28, ет. II. Канцеларията е отворена за всички по предварителна договорка на тел.: 724780183

– Какви са основните цели, които си поставя ръководеното от Вас сдружение?

– БПО започна дейността си с организиране на чествания на именни дни, молебени, панихиди, християнски празници, изложби и др., които се посрещнаха добре от нашите сънародници. Позитивно е сътрудничеството ни с Пражкия клуб на АБС и със сдружението „Св. Кирил и Методий“, радвахме се и на моралната подкрепа на Българското посолство в Прага.

– Има ли интерес у младите хора към традиционните православни християнски ценности и кое според Вас би ги привлякло към Вашето сдружение?

– Радостно е обстоятелството, че средната възраст на членовете ни е около 45 години, което гарантира нашето бъдеще. Нашият успех обаче ни спечели и неприятели. Председателят на една от организациите заплашва членовете с изключване заради участие в наше мероприятие. Браво, зер гут – демек – ашколсун!

Истинско чедо на Бай Ганьо.

Що се отнася до бъдещето на БПО, аз съм оптимист и предполагам, че на нейните основи в близките години ще легне тежестта да организира и ръководи духовния живот на малцинството. Предполагам, и се моля на Бога, да не допусне да се изроди в „доячка“ на дотации. За примери не трябва да ходим далеко.

Забележка: Текстът на г-н Ангел Спасов се публикува без редакторска намеса. ♦

(Следва продължение...)

Pražský Trifon Zarezan – osobitá folklorní oslava!

Text: spolek Zaedno | Fotografie: archiv Zaedno

Vystoupení tanečního souboru Bulgari

Přátelé a milovníci balkánského folkloru, hudby, tance a dobré nálady i letos oslavovali barvitý svátek vína Trifon Zarezan. Pražský Trifon Zarezan je osobitou folklorní oslavou a neodmyslitelně patří mezi největší balkánské slavnosti, konané pravidelně v Praze od roku 2003. Letošní ročník proběhl v tradičním duchu. Den D byla sobota 20. února. Oslava proběhla ve staré dobré Baráčnické rychtě. Jako každý rok jsme připravili rozmanitý program s více než 50 účinkujícími.

Začali jsme blokem, který představil hudbu a tanec zemi bývalé Jugoslávie. Zazpívala i temperamentní bosenská divoženka – Aida

Mujačić. Nezapomenutelné bylo vystoupení nadšenců ze souboru Radost, kteří představili srbský lidový tanec. Předvedli rychlé kroky, z kterých se i divákům točil svět. Zazpívali tradiční

lidové písně a to vše za doprovodu dvou harmonikářů. „Své lidi“ přišli podpořit konzul Srbské republiky v ČR a další zástupci Velvyslanectví. Nezbyvá nám než říci „Bravo, bratři Srbové a děkujeme za

váš entuziasmus a krásné strávení společného času na Trifonu!“.

Pak jsme pokračovali v bulharském duchu. Letos jsme představili novinku – zábavný rychlokurz bulharských lidových tanců a soutěž o nejlepšího tanečníka z publika. Kurz a soutěž za velkého zájmu publika vedla Marie Selingerová a asistovala jí Tereza Blažková. Tančilo se pravo, varnensko a dunavsko horo. Nejlepší tanečníci pak postoupili do finále, ve kterém museli zatančit sólovou račenicu. V soutěži zvítězila paní Eliška Trojanová, krásná dáma, která naše akce navštěvuje se svými dětmi a vnoučaty již více než 15 let. Pro účastníky bylo připraveno mnoho zajímavých cen, včetně publikací, které spolek vydává – nové knihy Tradiční svátky Bulharů a časopisu Kamarádi.

Potom nastal dlouho očekávaný moment – vystoupení tanečního souboru našeho spolku Bulgari. Vystoupilo celkem 28 krojovaných tanečníků. Letos připravil jeho vedoucí Todor Ralev program nadmírou bohatý – tančilo se ve dvou skupinách – pokročilí a začátečníci a bylo představena řada zajímavých choreografií, včetně nových čísel. Potlesk a ovace publika neměly konce.

Ve druhé polovině večera nažhavlala atmosféru do červena svými balkánskými vypalovačkami kapela Mijaktiç Orkestar. Výsledkem byl pořádný taneční nářez, bolavé nohy a propocená trička! Balkán v podání tohoto nespoutaného ansámblu přestává být pouhou vnějškovou nápodobou, ale stává se životním stylem, což bylo na Trifonu potvrzeno v praxi. Písně a hora neměly konec. „Procestovali“ jsme Bulharsko, Makedonie a Srbsko, zazněla řada romských písní, které miluje hudební svět!

A kdo se letos stal carem vína Trifonem Zarezanem? O tom rozhodla dámská porota (hlasovalo kolem 100 žen a slečen z publika), která posuzovala oblíbenou soutěž Volba cara Trifona. Kandidáti na cara museli předvést svoji odvahu, mužský šarm, sílu, chytrost, hudební nadání a hlavně dobrou náladu! Do finále se dostali dva tanečníci ze souboru Bulgari – Stanislav z pokročilých a Tomáš ze začátečníků. Jeden rodilý Bulhar a druhý rodilý Čech. Společně mají to, že milují bulharský folklor. Ale jen jeden se mohl stát carem vína a všech vinařů, jen jeden se bude starat o dob-

Rodilý Čech Tomáš se stal carem vína, 2016

rou úrodu na vinicích v roce 2016... V napínavém souboji vyhrál Tomáš, který byl obdarován trifonovskou korunou z vinné révy a břečťanu, lahví kvalitního vína a orientálním tancem, zatančeným krásnou a tajemnou tanečnicí v blankytně modrém (znalci i navzdory převleku Marušku Selingerovou poznali).

Na své si přišli i mlsné jazýčky – kdo si našel čas a na chvíli opustil taneční parket, si pochutnal na dobrotách, které běžně pojídá, když je například na dovolené v Primorsku. V nabídce byly kulinární dobroty jako je škembe čorba, banica, balkánský gril či musaka.

Večer s nadšením a úsměvem moderovala Cveti Kamburova, pomáhali ji Todor Ralev a Georgi Bečev. Letos nás podpořily společnosti Prowine, Balkanova a Baráčnícká rychta. A ještě jedna věc – Trifon Zarezan se stal důvodem

pro mnoho z nás docestovat z dálky (třeba z Kladna, Brna nebo i z Němce-ka), setkat se se starými známými nebo se s novými lidmi seznámit. Někdo se pochlubil zásnubním prstenem nebo novým potomkem. Někdo zavzpomínal na kamarády, kteří mezi námi už nejsou.

Ať žije Trifon a znovu za rok! ♦

*Sázela dívka révu,
révu v horní zahradě,
réva se celá nahnula,
nahnula, úrodu dala,
dala jim temné hrozny.
Stáčeli víno červené,
vydala se jej prodávat
po cestách v okolí.
Když se ho napila děvčata,
tvářičky jim zčervenaly,
napili-li se mládenci,
vínem se celý pobláznili.*

*Lidová píseň o vinici a vínu
Překlad: PhDr. Milena Příkrylová*

Kapela Mijaktiç Orkestar

Баба Марта бързала, мартенички вързала...

„Работилница за мартенички“ организира на 28 февруари сдружение „Българска православна община“ в Република Чехия. В ранния неделен следобед дечица, майки и татковци се събраха в библиотеката на Българския дом в гр. Прага, за да се подготвят, както подобава, за настъпващия, любим на всички българи, пролетен празник.

В центъра на организацията бе заместник-председателят на сдружението, г-жа Силвия Кръстева, която предложи разнообразни идеи за оригинални мартенички, някои, от които си бяха сериозно предизвикателство дори за родителите. Какво ли нямаше във вълшебните кутии на г-жа Кръстева: бяла и червена прежда, шарени мъниста, пластмасови главички за изработване на Пижо и Пенда, макети на сърчица, гривни, подкови..., а за най-малките и подходящи книжки за оцветяване. Много скоро в импровизираната работилничка кипеше усилен труд – веднага си пролича кой е по-сръчен и успява бързо да изпълни своята задача. Приятно впечатление направиха някои от татковците, които опровергаха ширещото се становище, че само жените могат да се справят с подобни творчески задачи.

Най-после, когато мартеничките бяха готови и дори закачени на най-нетърпеливите, настъпи дългоочакваният момент – на вратата, със зачервени от студа бузи и с широка усмивка, заста на Баба Марта. Мигом около нея се струпаха децата, предложиха ѝ стол да поседне и си отпочине от дългия път, а самите те насядаха направо на земята. В образа на милата гостенка се възплъти г-жа Валерия Тошева от Българското училище в Прага, която успя да ангажира вниманието на все още малките дечица.

Оригиналните мартенички бяха сериозно предизвикателство

Задачата ѝ никак не беше лека, защото, както изглеждаше, те макар и българчета, бяха родени в Чехия и не бяха отгледани с популярните песнички и приказки за Баба Марта. Много бързо обаче научиха думичките и запяха заедно: „Баба Марта бързала, мартенички вързала...“. С интерес изслушаха и една от най-разпространените легенди за появата на мартеницата, разбраха какво символизират белият и червеният цвят, а после чуха и приказката „Баба Марта ту се смее, ту плаче“, чрез която българският народ достъпно обяснява променливото мартенско време: „Някога братята Голям и Малък Сечко и сестра им Марта имали лозе. Об-

работвали го заедно, а виното разделяли на три. Братята пиели по чашка-две всяка вечер, а Марта пазела своята част само за празник. Постепенно Голям и Малък Сечко пресушили бъчвите си и тайно един от друг започнали да точат от виното на сестра си. Дошъл празник, Марта приготвила голяма трапеза. Весела и щастлива отишла в избата. Опитала се да налее вино в бъклищата, но

нямало и капка. Ядосала се, развилняла се Марта, а на земята загърмяло и затрещяло. След малко ѝ минало и си казала: „Е, голяма работа! Нали са ми братя, простено да им е!“. Усмихнала се тя, а цветята разцъфнали и всички дървета се раззеленили“. В края на срещата Баба Марта раздаде на всички деца мартенички, осигурени от Българския културно-просветен клуб в Прага, а много от малчуганите си направиха с нея снимки за спомен. Неуморно, с фотоапарат с ръка, документираше събитието и неговият организатор, г-жа Силвия Кръстева, както и всички майки и татковци.

След като всички се сбогуваха с гостенката, „Работилницата за мартенички“ продължи творческата си дейност, за да подсуши достатъчно от бяло-червените символи на здраве и късмет. Със сигурност децата ще запомнят този уникален български празник и ще продължат да обогатяват познанията си, а за родителите ще остане убеждението, че точно подобни инициативи помагат на техните потомци да не забравят корените си. ◆

В образа на Баба Марта се превъплъти г-жа Тошева от Българското училище в Прага

Българската оперна традиция и чешките музиканти

На 25 февруари Чешкият център в София организира концерт на баритона Якуб Пустина и българските оперни певци Йонанна Кадийска, Румяна Костова, Сребрина Минева и Стефан Димитров от майсторския клас на оперната прима Дарина Такова. Събитието бе посветено на 135 години от откриването на Народния театър в Прага и 125 години от началото на българската оперна традиция и приносът на чешките музиканти в нея. Вечерта премина при голям успех и много аплодисменти от страна на публиката, а личността на Якуб Пустина е дотолкова харизматична, че успя да завладее всекиго, до когото се докосна.

Чешкият баритон Якуб Пустина заедно с българските оперни певци

Концертът бе предшестван от първия кръг на Международния певчески конкурс, основан от Якуб Пустина. Според талантливия чешки баритон, от България са се явили около 20 певци, но някои от тях са участвали на първите кръгове и в Прага, или Будапеща.

През 2016 се отбелязва 125-ата годишнина на българската оперна традиция, в началото на която са чешките музиканти. Какво е тяхното значение в динамиката на българо-чешките традиции за новоосвободена България, какво означава за чешката култура откриването на Народния театър в Прага с операта „Либуше“ от Сметана? Интригуващи страници от два сюжета, които водещата д-р Магдалена Манолова разтвори в тази среща с български и чешки изпълнители. Тя припомни какво са означавали чехите в строителството на съвременна България, като същевременно запозна публиката с гостуващия Якуб Пустина, който за втора година прослушва наши певци за своя международен конкурс. Д-р Манолова повдигна завесата, за да разберат зрителите какво кара 33-годишния певец да организира конкурс за млади изпълнители.

Оперният певец Якуб Пустина (1982) е роден в Ждяр над Сазавоу.

Завършва Средното професионално училище по химия в Пардубице. Започва да учи във Висшето химико-технологично училище в същия град, но когато е на 20 се влюбва в операта и оттогава досега тя е основното му професионално поприще. От началото на певческата си кариера е под крилото на солиста на Народния театър, народния творец и носител на наградата „Грами“ Вацлав Зитек. Завършва Майсторския вокален курс на Петър Дворски. Печели първа награда на певческия конкурс „Антонин Дворжак“ в Карлови Вари, първо място в Международния певчески конкурс „Имрих Годин“, второ място в Международния певчески конкурс „М. С. Търнавски“ и е абсолютен победител в конкурса „Pražský pěvec“ („Пražки певец“). Пее редом с Петър Дворски, Хосе Кура, Ева Урбанова. През 2007 г. дебютира на сцената на Държавната опера в Кошице. От 2011 г. има редовни изяви в Народния театър в Прага и Словашкия народен театър в Братислава. Гласът му звучи в съпровод със симфоничен оркестър, филхармония или пиано в Австралия, Китай, Дания, Франция, Белгия, Германия, Полша, Унгария, Австрия и Нова Зеландия. Днес усъвършенства пеенето си с помощта на тенора Петър Дворски и се нарежда между едни от най-изявени вокални таланти.

През 2009 г. Якуб Пустина основа гражданското сдружение „Операта на младите“ с цел подкрепа на млади и талантливи артисти от музикалната област в цял свят. Задачата на сдружението е да търси таланти в цялата сфера на изкуството, да финансира стремежа им за усъвършенстване на уменията, да намери възможности за изяви съвместно с техни по-опитни колеги, да развива таланта им чрез различни професионални курсове и семинари.

Благодарение на програмата за стипендии, гражданското сдружение „Операта на младите“ е представило на професионалната общност повече от 480 талантливи изпълнители от 35 страни, които днес се изиявяват на престижни сцени в цял свят.

Събитието се организира под егидата на президента на Чешката република Милош Земан и оперния певец Петър Дворски. Конкурсът протича в два кръга и е за изпълнители до 35 години. Първият етап се провежда от януари до април в 20 града в цял свят, включително в София (в Чешкия център). Финалният кръг е през месец май в Чешката република.

Изпълненията се оценяват от професионално жури, в което са включени известни оперни певци, директори на агенции по изкуствата, директори на театри и радиа. ♦

Оригинална огнена музика, която не те оставя безразличен

Звуци, които карат кръвта да кипи, душата да лети и краката да танцуват – така може да се опише музиката на младата българска група „Оратница“, която на 7 февруари гостува в Прага. Концертът им в клуб „Вагон“ бе един от последните от доста натовареното им европейско турне, а присъстващите българи и чехи със сигурност дълго ще го помнят. Те бяха емоционална, отзивчива и възхитителна публика, а страхотните изпълнения на младите музиканти си спечелиха нестихващите им аплодисменти.

По време на тазгодишното си турне „Оратница“ представи втори си студийен албум „Folktron“, който вече е популярен в България. Името на новия албум на „Оратница“ е неслучайна игра на думи, преплитаща в себе си духа на традициите с електронния отзвук на модерните стилове. Фолктрон е свободна частица, попаднала в нашия електронизиран и роботизиран свят, която кара материята да трепти в необичайни за вселената ритми.

Християн Георгиев (кавал), Георги Маринов – Хорхе (диджериду), Иван Господинов – Попа (вокал) и Петър Йорданов – Бъни (кахон) възраждат и пресъздават българската народна музика, смесвайки я с елементи от съвременните музикални стилове като дъбстеп, дръм енд бейс, хип-хоп и така й дават нов живот в уникален стил – мост, който свързва древната красота на българския фолклор и съвременната публика. Музиката е изцяло акустична – съчетание между диджериду, кахон/тъпан, кавал и глас, а традиционните български и балкански мотиви са пречупени през електронните модерни стилове, примесени с вокалното майсторство на византийското църковно пеене. Резултатът е толкова

изненадващ и различен, че интересът и бързо нарастващата публика идват съвсем естествено.

Историята на групата започва през 2009 година, когато споделеният интерес към българския фолклор, смесен с модерни жанрове, събира четиримата млади улични музиканти – името „Оратница“ всъщност е названието на стар български народен обичай, водещ началото си още от езически времена. Това е вид ритуал за прочистване на душата и тялото на човека с огън. Той се извършва и до днес в някои краища на България. Изпълнява се на Сирни заговезни, когато по християнски обичай се иска взаимна прошка. С уникалния си стил музикантите от „Оратница“ печелят националния конкурс Sofia Fusion Rally, което им осигурява договор с българо-белгийската фирма Fusion Embassy. През май 2012 година излиза едноименният им дебютен албум – „Оратница“, съдържащ 12 песни. През същата година започват и международните изяви на бандата. Няколко европейски турнета, отделни клубни участия и участия на фестивали в Германия, Словакия, Гърция, Норвегия, Русия, Малайзия, както и на EXIT в Сърбия, маркират началото на творческия път на групата.

Но да се върнем в клуб „Вагон“... Цял час преди обявеното начало на концерта залата започна да се пълни с нетърпелива публика, а през това време екипът на „Оратница“, който същия ден бе пропътувал с микробус дългия път от Амстердам, вече подреждаше сцената и подготвяше техниката. Много от присъстващите се насочиха към рекламните тениски, издържани в стила на албума „Фолктрон“ – украсени със стилизирани български народни шевици на изцяло черен фон, не липсваха и двата албума на групата, върху които след края на концерта феновете си отнесоха заветните автографи.

В мига, в който прозвучаха първите акорди, присъстващите наскочаха от местата си и застанаха прави пред сцената. И като споменах, че музикантите бяха предприели дълго и уморително пътуване, да не си помислите, че им личеше! Те се раздадоха изцяло на публиката, която аплодираше и искаше още, и още... Голяма част от присъстващите се уловиха, типично по български, за да изиграят заедно правото хоро, а малко по-назад се виждаха и чешки ентузиастични, смело изпробващи българските ритми. С една дума емоциите бяха невероятни, а концертът си заслужаваше. ♦

Българската фолклорна музика винаги докосва сърцето

Някъде бях прочела, че група „Оратница“ е по-популярна в чужбина, отколкото в България. Защо ние, българите в чужбина, ги слушаме с удоволствие, си мисля, че е ясно на всички, останалото не се наемам да коментирам, но Ви предлагам интервю, осъществено с любезната подкрепа на Тим Гюбел от фирма Fusion Embassy, който навсякъде придружава музикантите, документираща за историята най-вълнуващите моменти от концертите и същевременно видимо е част от екипа, с всички негови радости и проблеми. Естествено за мен бе огромно удоволствие да разговарям с Иван Господинов – Попа, солист на „Оратница“, който успя някак си да се откъсне от многобройните си почетателки, за да отговори на въпросите ми.

– Доволни ли сте от настоящето си европейско турне и кои градове вече променихте със своята музика?

– Да, доволни сме, обиколихме доста места – това е едно от най-обширните ни турнета досега от гледна точка на това, че за кратко време усвоихме доста голям обем. Бяхме първо в Унгария, свирехме в Будапеща, после в Полша, където направихме 4-5 страхотни концерта, след това Германия, Холандия, сега сме в Прага, а утре заминаваме за Братислава.

– За пръв път ли концертирате в Прага и какви са Вашите впечатления от чешката публика?

– Чешката публика е винаги непредвидима, защото никога не знаем колко българи ще дойдат или колко малко чехи ще дойдат. Досега сме били три пъти в Прага, но това беше най-силният ни концерт, който сме правили.

– Към кого е насочена Вашата музика и как бихте формулирали творческата си мисия?

– Чрез нашата музика се стремим да достигнем до повече хора. Обикновено това са младите. През послед-

ните две години обаче се забелязва тенденция, че и доста по-възрастни хора идват на нашите концерти. И тогава има особен сблъсък на поколения – старите и младите се събират на едно място. Обикновено това е някой клуб или фестивал – възрастта няма значение – дали са млади или стари. Каква е идеята на групата? – да накара колкото се може повече млади хора да слушат фолклорна музика, защото тя си отива с поколение-

то от 90-те години, което е жалко. Това е култура, това е една социална мрежа, от която ние можем да се учим. Историята не е нещо минало, което си остава в учебниците, фолклорната музика трябва да се развива, защото в нея има всичко: хумор, остроумие, мъдрост. И те не са само в музиката, а в целия фолклор. Това се опитваме да направим, но го правим по наш собствен начин, така че да достига до младите хора. Много от тях може би не ни харесват, защото не харесват фолклорната музика изобщо и да кажем са повлияни от

други течения в българската музика, които аз не искам да коментирам.

– Вие пеете на живо, не използвате плейбек – не се ли притеснявате, че изпълненията Ви няма да звучат съвършено?

– Напротив, аз се притеснявам, че ако пея на плейбек, тогава музиката ще звучи несъвършено.

– Как се танцува на Вашата музика?

– Аау..., това е въпрос, който може би не са ми задавали – ние използваме ритми, които са традиционни за нашия регион и изобщо за Балканите – това са ритми 5/8, 7/8, 9/8. Имаме една Копаница в 11/8 – те са от фолклора, пък дори и да не са, са стандартни за нас. Особено 7/8 ръченицата – всеки българин знае ръченица. Много чужденци на нашите концерти се учат как се играе ръченица, хора...

– Всеизвестен факт е, че много чуждестранни музикални групи изпълняват българска народна музика, редица български фолклорни песни звучат в киното, включително във филми, номинирани за Оскар. Защо според Вас чужденците проявяват толкова голям интерес към нашия фолклор?

– В българския фолклор има много мистика. България е малка страна, но има различни фолклорни региони. Всеки от тях е характерен за него си – има си своя мистика, съвършенство или несъвършенство, за разлика от другия фолклорен регион. Няма човек, който да чуе българска музика: гайда, кавал, гъдулка и да не е бил повлиян от нея. Тя винаги докосва сърцето, ако си отворен човек, ако си широко скроен. Кара те най-малкото да си тактуваш – срещам хора, които го правят – дори да не познават музиката и да не знаят какво се пее в нея, дори и да е на български или друг език – те просто усещат това, което тя носи със себе си – позитивизма! ♦

Родно кино на европейско ниво

показа VIII-ия фестивал на българските филми, който се проведе от 11 до 17 февруари в Прага. Станалата вече традиционна Кинопанорама се организира от Българското посолство и Българския културен институт в Прага, а събитието протече под патронажа на Вежди Рашидов, министър на културата на България и г-н Даниел Херман, министър на културата на Чехия. Съорганизатори на фестивала бяха ИА „Национален филмов център“, Представителството на ЕК в Чехия и кино „Луцерна“.

Галина Тодорова, Татяна Лолова, Итка Троянова и водещият Юстин Свобода

Фестивалът бе открит на 11 февруари в кино „Луцерна“, а многобройната публика посрещна с нестихващи аплодисменти българската „кралица на комедията“, обичаната от всички Татяна Лолова, която бе гост на първите два фестивални дни. Очевидно зарадвана от реакцията на зрителите в залата, г-жа Лолова изпълни импровизиран моноспектакъл, поднесен с любов на пражката публика, но за това..., малко по-късно.

Фестивалната програма започна с „Урок“ – най-високо оценяваният български филм през 2015 г. Режи-сьорският дебют в пълнометражното кино на Кристина Грозева и Петър Вълчанов е носител на над 35 отличия от престижни кино форуми. Лентата бе и сред тримата финалисти, номинирани за филмовата награда ЛУКС на Европейския пар-

ламент, за което „Роден глас“ писа още в брой 4-ти от м.г. Точно този филм всъщност ме вдъхнови, когато премислях какво да бъде заглавието на материала ми. Ето какво казват за него киноспециалистите: „Ако трябва да търсим аналозите в чужбина, те ще са в неореализма, във филмите на Кан-ските любимци братя Дарден, в разказите за „малките герои“ на северняка Каурисмаки или на британеца Кен Лоуч. Чиста и ясна история, чиито корени са в действителността (документалният факт за учителка, ограбила банка в малък град преди няколко години). Авторите Петър Вълчанов и Кристина Грозева тръгват по обратния път: какво я е подтикнало да стигне дотам?“. Няма как да не се съглася с подобно твърдение, още повече, че ми се ще да добавя чудесната игра на Маргита Гошева, която изгражда един реалистичен, човешки образ на главната героиня

и без преувеличение изнася на гърба си целия филм. Бавно и постепенно тя разкрива пред зрителя нелекия живот на „малкия човек“ в едно провинциално българско градче, успява да влезе в кожата на една прекалено стриктна, морална жена – учителка по английски и да покаже какво принуждава тази жена с високи нравствени критерии да се превърне в престъпник, извършващ обир на банка. След като изтъкнах безспорните предимства на лентата, които я причисляват към добрите фестивални филми, ще споделя обаче и какво не ми хареса: не ми допадна, че на места действието бе прекалено протяжно и мудно, но всъщност най-тежка ми беше самата история. Ще попитате вероятно: Защо? Нали е истинска? Ами да, точно в това е проблемът – именно такива истории ми припомнят защо живея в чужбина, а не в родната си България! И

без да искам, се върнах в мислите си към филма „Съдилището“, (който аз много харесвам), защото и там заплитането на сюжета тръгна точно по същия начин. Естествено двата филма имат съвсем различни творчески внушения, но и много общо – драмата на обикновения човек, попаднал в тежка житейска ситуация по независещи от него причини. Най-тъжното е, не че виждам да се е намерило „съдилище“ за виновниците.

И в този ред на мисли съвсем естествено идва вторият фестивален филм „Бартер“, дебют в игралното кино на документалиста Атанас Киряков. Лентата е снимана на плажа в рибарското селище „Карантината“ в Аспарухово, а историята отново е по действителен случай – за рибарското селище, което багерите искат да захаят, да сринат, защото бараките му пречат на гледката към морето откъм новостроящия се хотел. В главните роли видяхме Татяна Лолова, на която Община Варна присъжда награда за майсторско изпълнение на ролята на Флора, и Филип Аврамов, в ролята на рибаря Хиндо. Във филма участват и други звездни актьори – Владимир Пенев, Койна Русева, Михаил Мутафов, Стефка Янорова и Мартина Вачкова. През цялото време като прозрение или прозрение за съдбата на рибарите беше безмълвният Васил Димитров. Филмът разказва за живота на рибаря Хиндо. Живот като на повечето българи, които го живеят на бартер. „Винаги става въпрос за услуга, дали ще е към Господ, дали ще е към някой друг. Това е положението, това е бартер“, казва

Петър Вълчанов, режисьор на филма „Урок“

героят на Филип Аврамов. Не мога да си обясня защо, вероятно вече съм натрупала повече впечатления, но и в този случай направих асоциация с

героя на Филип Аврамов. Не мога да си обясня защо, вероятно вече съм натрупала повече впечатления, но и в този случай направих асоциация с

щото главният герой все още може да се радва на любимото си море – докога ли?

Така че, скъпи читатели, с огромно желание гледах тези два филма, искрено се радвах, че и ние, българите, го можем това изкуство и то на европейско ниво, но по отношение на разказаните истории... някак си все мрачни мисли ми се въртат в главата.

Заслужено трябва да подчертая, че програмата на Кинопанорамата беше богата не само на игрални филми, но и на документални, на които традиционен домакин е Европейският дом, включени бяха и нови идеи за почитателите на седмото изкуство. На останалите фестивални дни обаче не присъствах, затова и не се наемам да ги коментирам.

Интересни бяха и съпътстващите събития, безспорно придаващи по-голяма атрактивност на фестивалната атмосфера. За втора поредна година в пасажа на „Луцерна“ присъстваше събитието „Вино и рози от България“, а в кафе-галерията на кино „Луцерна“ бяха показани плакати на шедьоври от световната кинематография, част от изложбата „Обичам този филм“, проект

Маргита Гошева, изпълнител на главната роля в „Урок“

друг филм, макар и документален – „Последните черноморски пирати“ на режисьора Светослав Стоянов. Откривам общото не само на фона

включени бяха и нови идеи за почитателите на седмото изкуство. На останалите фестивални дни обаче не присъствах, затова и не се наемам да ги коментирам.

Едно от лицата на Татяна Лолова

на платформата за плакатно изкуство plakatkombinat.com. Не беше забравен и Европейския дом, където в продължение на месец беше изложена експозицията „Български фолклорни мотиви“ на художника Петя Илиева.

Фестивалът на българските фил-

ми в Прага печели все по-голяма популярност, а доказателството всеки може да намери в увеличаващата се публика. Естествено, аз се радвам най-много на присъствието на българите, някои, от които дори бяха излезли по-рано от работа, за да се насладят поне на един фестивален

ден. Особено вълнуваща е и възможността човек да се срещне с родните звездни гости (актьори и режисьори), да си поговори с тях и да отнесе със себе си автограф или пък снимка за спомен, които дълго ще го радват с мисълта, че се е докоснал до частица от България. ♦

„Любимец 13“ – легенда на българския театър

Татяна Лолова: „Реших да дойда с шапка, за да я сваля пред Вас“

Това е само една от множеството награди, на които неподражаемата дама Татяна Лолова е носител. Сред тях си заслужава да споменем още „Аскеер“ за цялостно творчество, „Златен Перперикон“ за принос към българската и европейската култура, но за самата нея вероятно най-ценна е всеотдайната любов на публиката.

За Татяна Лолова проф. Любомир Тенев казва: „...в нейната игра има нещо парадоксално. Колкото и кратко да е на сцената, тя ни „разказва“ смешно-гъзната житейска повест на своята героиня. И същевременно играе остро, експресивно, задъхано, фантазно, между битовото и „иращио-

налното“, между реалното и недействителното... Сега в хумора на Татяна Лолова има нещо от трагиката на Молиер, а в драматизма ѝ – нещо от хумора на Молиер. Радвам се, че я има. Без нея сцената ни би твърде опустяла.“ Ще добавя и думите на известния български писател, публицист, сатирик и фейлетонист Иван Кулеков: „Нейният

талант е вулканичен и не може да бъде побран в нито една позната форма. Тъкмо си кажеш – аха, ето това е Татяна Лолова, и при следващата среща разбираш, че не е това. Тя се променя не само от роля в роля. Тя се променя и при всяка среща, при общуването ни.“ Според Кулеков, „както не можеш да се изкъпеш два пъти в една река, така

и не можеш да срещнеш два пъти една и съща Татяна Лолова“.

Точна такава – усмихната и неповторима – я видяха зрители-те, които присъстваха на VIII-ия фестивал на българските филми в Прага – при откриването на Кинопанорамата. Пред пълната с нетърпелива публика зала тя започна с думите: „Исках да си направя прическа и да намерим фризьор, обаче реших да дойда с шапка, за да мога да я сваля (...). Аз вчера навърших някакви години и затова съм тук – това е подарък за моите навършени години. Прага много ми харесва и ако имам и друг път рожден ден, ще дойда пак. Вярвам, че българите в салона са възпитали добре своите чешки сънародници и те вече са се побългарили така, както са станали полубългари чехите, които преди много години са отишли в България: Константин Иречек; Братя Протек – направили в страната ни да бъде пита хубава чешка бира. Една голяма част от българските художници също са дошли от Чехия. Надявам се, че вие – българите – се чувствате чехи, но не забравяйте, че сте от България“.

Във филма „Бартер“ Татяна Лолова изпълнява ролята на сляпата Флора, а образът ѝ е по-скоро драматичен, отколкото комичен. По този повод, в типичния ѝ сатиричен стил, тя каза: „Аз имам единствената награда от филма, получена много несправедливо, обаче, кажете ми, кое е справедливо – ето Леонардо Ди Каприо не може да вземе „Оскар“ след толкова прекрасна игра (...)“.

След прожекцията на филма „Бартер“ изведнъж се оказа, че в кафенето на кино „Луцерна“ се е оформила огромна опашка. Първоначално си помислих, че всички зрители са се струпали пред изхода, но после разбрах, че те чакат... Чакаха да видят Татяна Лолова, да се снимат с нея, да получат автограф, да си поговорят, да ѝ стиснат ръката. Е, и аз бях сред щастливците – първо си заснех за спомен спомената опашка, а после се наредих на нея. Заслужаваше си! ♦

Татяна Лолова завършва актьорско майсторство в класа на Стефан Сърчаджиев. През 1955 г. за една година играе в русенския театър, а през 1957 г. става първата жена, наета в трупата на Сатиричния театър, където остава до 1977 г. Играе в „Баня“ и „Дървеница“ на Маяковски, „Импровизация“ на Радой Ралин и Валери Петров, Беатриче в „Много шум за нищо“, „Когато розите танцуват“ и „Сняг“ на Валери Петров, „Женитба“ на Гогол... и постепенно се превръща в любимка на публиката, наред със звезди като Георги Калоянчев, Георги Парцалев, Стоянка Мутафова... Но популярността за първи път идва не толкова от театъра, колкото от радиото (което в онези години се слуша много повече от днес) и по-точно от чудесните предавания на редакция „Хумор, сатира и забава“. Там за първи път много от българските актьори проявят и се раждат прочутите „Златни косове“. Лолова става известна от радиото, но голямата популярност естествено идва с появата на телевизията. В края на 1977 се премества в театър „София“ именно, за да изпълни голямата си мечта – да играе драматични роли.

Татяна Лолова играе с успех и в киното – сред най-известните ѝ образи са тези на Елица Карадушиева във филма „Бон шанс, инспекторе“, Управителката във филма „Топло“ и Леда в „Опасен чар“. Участва още във филмите „Петимата от Моби Дик“, „Щурец в ухото“, „Последната годеница на принца“, „След края на света“, „Сбогом, мамо“ и др.

През 2003 г. на сцената на „Театър 199“ дебютира моноспектакълът ѝ „Дуенде“ по текстове на Ф. Г. Лорка и Румяна Апостолова, който оттогава не е излизал от програмата на театъра с над 250 изиграни представления в България и чужбина. В последните години се излъчват и на телевизионния екран в сериалите „Английският съсед“ и „Домашен арест“. През 2014 г. участва във филма „Пътят към Коста дел Маресме“ („Българска рапсодия“), който е българското предложение за номинация за чуждоезичен „Оскар“. Написва автобиографичната книга „1/2 живот“.

Татяна Лолова – следващо превъплъщение

„Господарят на литографския камък“

Така някои изкуствоведи наричат българския график-литограф Борис Бранков, който извървява сложен и нелек път, за да намери своето място в света на модерната европейска графика. До неговия творчески свят, провокиращ въображението и подбуждащ към размисъл и съзерцание, публиката се докосна на 7 януари по време на официалното откриване на най-новата му изложба „Магическият свят на литографията“ в галерията на Българския културен институт в Прага. Експозицията бе посветена на 70-годишнината на Борис Бранков и представи повече от 70 творби, илюстриращи разнообразната творческа природа на автора, съчетана с необикновена прецизност на литографската техника.

В своята работа Борис Бранков минава през всички графични техники, докато се влюбва в литографията и вече 30 години създава ръчно отпечатани литографии. Съществена роля за развитието му като график-литограф изиграва няколкомесечната му работа със специалисти от института „Тамаринд“ към Университета в Ню Мексико, САЩ. Запознаването с най-новите постижения на литографската техника карат твореца да експериментира и същевременно да търси равновесието между класическите литографски методи и новите възможности на това изкуство. Резултатът от тези експерименти е раждането на многоцветни, експресивни литографии, интерпретиращи красотата на света, ценностите и философията на човешкия живот или митологията. В творбите си Борис Бранков използва богати фигурални композиции, които постепенно преминават в абстрактно-метафорични вариации и визии, а моята скромна особа, без претенции да разбира от изкуство, забеляза и постоянно повтарящи се женски образи, умело втъкани в сюжета на картината. Всъщност така и трябва – нали жените са музи за хората на изкуството, откак-то свят светува!

От 1997 г. Борис Бранков продължава творческата си работа в Република Чехия. В Прага, в родния град на Алоис Зенефелдер – изобре-

тателят на литографията, големият български художник открива нови източници на творческо вдъхновение. В продължение на две години работи в литографското ателие „У Пръстену“ (U Prstenu), намиращо се в близост до Староместкия площад, където продължава да експериментира и създава ръчно отпечатани литографии. Заедно с голямоформатните литографски творби, започва да сътворява и малки графики, т.нар. Екслибриси за известни световни колекционери, които се отличават с реалистична рисунка и фини цветни нюанси.

Изключителното художествено майсторство, съчетано с познаването на всички детайли на ръчния литографски печат, правят картините на Борис Бранков уникални. Всяка творба е нарисувана, обработена и отпечатана от твореца на ръчна преса и на оригинална ръчна хартия.

Тук му е мястото да си призная, че познавам г-н Бранков – или Борето, както му казваме – от години. Почти всеки ден минавам покрай ателието му, много често се спирам, но никога така и не се осмелих да надникна, защото си мисля, че творческият процес е самотно занимание. Чак когато всичко е изпирано прецизно, идва ред на публиката. Аз пък използвам новооткритата изложба на Борис Бранков, за да му задам няколко въпроса с надеждата поне леко да откrehна завесата към света на твореца.

Борис Бранков е роден в София през 1945 г. През 1976 г. завършва Националната художествена академия, специалност графика. През 1982 г. печели първа награда за графика „Южна пролет“.

Твори в областта на илюстрацията и оформлението на книгата в издателство „Отечество“ в София. Илюстрирал е около 50 книги за деца и възрастни. Няколко години завежда Графичната база на Националната художествена академия в София. След пристигането си в Прага работи в литографското ателие на галерия „У Пръстену“. В периода 2000-2012 г. ръководи пролетни литографски курсове в Германия.

Има 12 самостоятелни изложби в България, Чехия и Германия. Участва в редица български и международни графични изложби: Графично биенале – гр. Варна, Miniprint – Словения, Intergrafik – Берлин, „Малка графика“ – Белград, Графичен конкурс – Испания, Ex libris-конкурси в Белгия, Италия, Чехия и Хърватия и мн. др. Негови творби са притежание на Националната галерия в София, както и на частни колекции в Германия, Канада, Чехия, САЩ, Англия, Гърция, Австрия, Швейцария, Швеция, Люксембург, Белгия и Холандия.

инж. арх. Николай Бранков, Борис Бранков, Галина Тодорова

Размисъл и съзерцание

Докосване до творческата природа на автора

Борис Бранков между своите приятели и почитатели

– Г-н Бранков, кога разбрахте, че искате да станете художник?

– Това е един много труден въпрос, при който нещата са сложни и многопластови. Едно е да искаш, друго е да можеш, а трето е да го направиш. Не знам дали съм успял да съчетая всичко това. Може би първият подтик са ми дали моливите и белите листове от ученическата тетрадка, както и хуморът, който ме съпътства в живота, с който съм направил първите свои рисунки, карикатури и хумористични шаржове.

– Кое провокира интереса Ви към литографията?

– Привлякоха ме невероятните възможности на тези графична техника, след като бях работил дълги години в почти всички графични техники – офорт, суха игла, гравюра на дърво и линолеум. Привлече ме големият артистизъм и разнообразие, които литографията предлага.

– Трудно ли се изработва една литографска творба и какви умения са необходими, за да стане човек добър литограф?

– Всичко се базира на солидни знания и добри практически умения – литографията е една обширна наука, която не се учи за ден-два. Все още търся, експериментирам и преоткривам неща, които старите майстори са скривали или премълчавали пред своите ученици.

– Освен визуалния ефект влагате ли смисъл в самата техника и в материала, който използвате?

– Естествено, визията и технологията са неразривно свързани с материала, като всичко това трябва да се владее до съвършенство, за да се постигне желаната идея.

– Живеем в света на компютърните технологии. Влият ли те на изкуството на литографията?

– Влияят и то изключително много, за съжаление, и всеки художник се стреми по-бързо и по-леко да стигне до крайния резултат и да получи една добра творба. Но някои творци малко преиграват и на края творбата отива в други крайности.

– Илюстрирал сте над 50 книги за деца и възрастни – откъде черпите вдъхновение за подобен вид работа?

– Вдъхновение винаги има, особено като имаш пред себе си интересен текст, който ти дава възможността да развиеш фантазията си и да навлезеш дълбоко в същността му. Илюстрацията е не само повторение на текста, а и негово обогатяване и допълване с различни мотиви и нови подходи и идеи.

– Можете ли да си представите своя живот без изкуството?

– „Изкуството е вечно, а идеалът е безкраен“, така казваше бай Дечко Узунов – не е възможно за човек, който цял живот е бил вътре в изкуството, изведнъж да се събуди и да си каже: от днес ще правя нещо друго.

– Започнахте 2016 със силна изложба, уважена от многобройна публика. Планирате ли и други изложби до края на годината?

– Дали е силна изложбата, това ще кажат зрителите и ценителите на този вид изкуство. Много е трудно човек да говори за собственото си творчество. Имам планове, но те зависят от много фактори. Но на първо място зависят от работата в ателието и голямото желание за нови творби. Мисловният процес непрекъснато ражда нови идеи и има моменти, в които човек вижда, че не всичко може да се реализира, но... трябва да се експериментира. Това е творческият процес... Имам разбира се планове за някои участия в панаири по изкуството, но всичко е все още в звездите и бъдещето ще покаже какво ще успее да реализирам. ♦

„Сурва“ – пъстрата българска приказка за доброто

Красотата, струяща от цветовете се слива с пулса на времето ... и всичко е толкова въздушно, толкова чакано!

Времето на кукерите идва заедно с първите кокичета – гордо и храбро показали нежните си главички над снега. Излизват се има-няма 20 дни от първия месец на годината и град Перник се превръща в център на българщината, в пазител на традициите. Именно там всяка година се провежда един от най-вълшебните фестивали – „Сурва“, по време на който се възражда приказният български обичай, свързан с митичните и дори някак чудати същества, наричани кукери.

Чауши, Сурвакари, Дервиши, Бабугери, Джамалари, Кукери... различно ги наричат в различните краища на България, по различен начин и от различни материали се изработват костюмите и маските им. Посланията, които носят обаче са едни и същи и тъкмо „Сурва“ ги обединява!

Изчакват Луната да отстъпи място на Слънцето, обличат костюмите от животински кожи, връзват на кръста тежките наниз от чанове и хлопатари, слагат на главите чудноватите, ръчно правени маски и потеглят в борбата със злите сили. Подреждат се. Маска до маска! И тръгват. Магията започва. Движат се със специфична стъпка, заиграват тежкия си танц, с вяра, че ще уплашат зимата, правейки път на пролетта и доброто. Тънният ги съпровожда. Чановите звънят... вдигат шум и огласяят небесата. Едно мистично единство от ритъм, звук и багри.

Мощният грохот от всичките окачени на коланите им чанове отеква през планините и се слива в една

мистична мелодия, за да напомни за безсмъртието на традицията.

А тя, традицията, датира от незапомнени времена, но се опазва, съхранява, обновява, обогатява... и е жива, благодарение на приемствеността предавана от векове, от поколение на поколение!

Окаже ли се човек на площада, по време на „Сурва“, посрещнат ли го биенето на тъпана и неравноделните български ритми, завъртят ли се кукерите около него като в магическа въртележка, докосне ли се до

година ме призовават към градския площад на Перник, за да стане част от магията, наречена „Сурва“. Защото в жестокия януарски студ, именно кукерите са търсената и така нужна искрица топлина, с която да сгреем душите!

Това е „Сурва“. Карнавал! Пъстър и емоционален! Древен и мистичен! Стоплящ и сплотяващ! Омайващ... Наш си... български! Повод за гордост... вече повече от половин век! А най-голямото богатство на фестивала са децата, от току-що проходили, до такива в юношеска възраст, омагьосани и заплени от магията на „Сурва“. Превърнали се вече в част от вековната традиция, готови да я съхраняват и да я предадат след време на своите деца...

По дългия си път кукерския празник е събрал най-хубавото от народното ни творчество – огнени шарки, буйни ритми, мистична символика и се е превърнал в част от живото човешко наследство на България. Играта на кукерите е сред най-ярките и интересни, обгърнати в тайнственост

участниците, потопи ли се в атмосферата, слее ли се с нея, заиграе ли сърцето му в ритъма на чановите, включи ли се в танците, обърне ли гръб на сивото ежедневие, то и той става част от традицията! Част от цялото!!!

„Лоши и страшни са, но само от вън, от вътре, из под гуглата са добри. Хора са. Добри хора, които само веднъж в годината се маскират като лоши, за да изплашат злото. И по-добре така да е, отколкото лошите хора, маскирани като добри цяла година да бродят тука!“ – така казва прабаба ми, родом перничанка. С тези думи тя грижовно настани кукерите в сърцето ми, още когато бях съвсем малка. А те – кукерите всяка

моменти из традиционния празничен български календар.

Кукерите... една от малкото останали неугаснали искрици българска празничност. Една традиция, която всяка година се възражда и обогатява!

Заслушайте се! Чувате ли чановите? Те са надеждата, те са силата! Кукерите са тръгнали... Ще прогонят злото и ще съпроводят доброто, защото то ни е така нужно и така търсено!

И тази година кукерите с техните огромни маски, звън от тежки чанове и високи подскоци ни го подариха... Нека съумеем да опазим искрица от него в сърцата си редом до тази на неугасващата българска традиция! ♦

Талант + любов = празник

Ах, какви артисти, певци и танцьори са тези деца! И колко забавни и остроумни могат да бъдат! Вероятно всеки ден с тях е истински празник! Така си разсъждавах, докато наблюдавах училищния празник в БСОУ „Д-р Петър Берон“, проведен на 12.02.2016, петък, в празнично украсения салон.

Водещите от 11-и клас дадоха началото на тържествената част, посветена на патрона – д-р Петър Берон – личност, която ни приобщава към ценностите на световната култура. Поклон пред просветителя поднесоха със своите стихчета и песни и децата от 3-и и 4-и клас, изпълнен бе и химнът на Берон.

В поздрава си за празника, директорът, г-жа Мими Михайлова, припомни една от мъдрите мисли на нашия патрон: „По-добре приятел верен, а не камък безценен“, и подчерта, че училището е дом за красотата и вечно търсещия човешки дух. Тя връчи награди на отличените деца в 7-ия международен фестивал на българите по света „Аз съм българче“. След като обяви, че сцената е за всички, директорът ни пожела да се докоснем и насладим на красотата, създадена от детския талант.

Първи на сцената се извиха певиците от 5-и клас със „Забранен достъп“ и загряха публиката за следващите изпълнения. Модерен вариант на приказката „Дядо и ряпа“ с много смях и шеги предложиха актьори от 2-и и 3-и клас. И за по-големите остана поука: „Ако сам не си извадиш рязането, няма кой друг да го стори!“

Едно момиченце, дребничко като репичка, се появи на сцената, но когато започна съчетанието си по художествена гимнастика, разбрахме, че е голяма работа! От години Пресияна от 3-и клас доказва, че е първа в клас и в спорта, защото развива своя талант и знания с труд, режим и дисциплина. И с подкрепата на родители и учители, разбира се. Скоро ще я на-

блюдаваме по световните гимнастически сцени, стискайте й палци!

Стискахме палци и на малчуганите от 1-и клас, които са за първи път на този празник, но се представиха чудесно с песента „Първокласно“. Приятелите им от 4-и клас са вече уверени артисти – представиха ни „Патиланско царство“ в съвременен вариант: в него Баба Цоцолана поддържа блог и има фейсбук профил. С много закачки бяха и следващите им скетчове от ученическият живот – „Краят на първия срок“, „Вицовете на Иванчо“ и рап-новините от 4-и клас.

Танцовата композиция на трио: Силвия, Даяна и Станислава ни показа, че момичетата се вълнуват от съвременната музика и обичат забавата и красивите танци.

В нова светлина видяхме предимно мъжкия 10-и клас – талантливия Едуардо да Винчи в търсене на своята муза.

Алекс и Марио в дует изпълниха бийт-бокс парче, а от 7-и клас ни показаха с много артистичност неволите на една магазинерка в селския магазин.

Комични сценки изиграха и утвърдените вече техни „колеги“ от 9-и клас: Наско, Миро, Цветан. Девети клас и приятели представиха и много динамична хип-хоп композиция, а момичетата от 12-и клас раздадоха получените валентинки, като за всеки присъстващ имаше по едно сърце с прикрепено пожелание, изработени с много обич и търпение от самите тях.

А после продължихме с музика, танци, забава. Талантите, обгърнати с любов, създават нашия празник за радост на очите, ушите и сърцата. ◆

Сирни Заговезни

Сирни Заговезни е празник, разпространен в цяла България. Наричан е с различни имена – Сирници, Сирни поклади, Сирница, Рия, Запоставане, Прошка, Неделя сиропустна и др. Празникът е подвижен и се отбелязва в неделята, 7 седмици преди Великден и една седмица след Месни Заговезни. През 2016 година е на 13 март.

Сирни Заговезни поставя началото на най-големия пост през годината (Великият пост), с него се свързват кукерските игри и не на последно място прошката. В българската народна традиция празникът обозначава границата между зимата и пролетта – възраждащата се природа.

Сутринта на Сирни Заговезни се запалват огньове на най-високото място в селото или на мегдана. Вярва се, че докъдето стига светлината на огъня, дотам ще има плодородие. Запалва се слама и се прескача за здраве. Палят се и се въртят ойлалия (запалено каче с катран), оратници (дърво, разцепено, на което има слама, която се пали) и оруглици (намазан с катран кош), децата и младежите извършват ритуално очистване на нивите, да донесат голям берекет.

На този ден влюбените момци хвърлят в двора на любимата „чавги“ – запалени стрели от дрян, което представлява любовно обяснение. От този ден нататък любовните обяснения и сватбите са забранени до Великден. На празника се иска прошка. По традиция по-младите посещават домовете на по-възрастни роднини и близки, за да получат прошка. Целуват ръка на родителите си и изричат „Прощавай, мале, тате...“, а те отговарят „Просто да ти е! Господ да прощава“. В християнския смисъл – да простиш – е да повярваш

в прошката от кръста на Голгота, да изпълниш сърцето си с любов и мир, за да посрещнеш Възкръсналия Христос (Великден). Но дори и в чисто човешко разбиране, прошката е символ на благодарност и дълбок вътрешен мир.

Характерно за седмицата след Сирни Заговезни, наричана Тодорова неделя, са кукерските игри, които имат езически произход. Облечени в страшни маски и колан с чанове, те извършват редица обреди за берекет и прогонване на злите сили. Кукерството е езически обичай, един от малкото самобитни и запазени по нашите земи през вековете.

На трапезата на Сирни Заговезни задължително присъстват млечни храни – сирене, кисело мляко, както и яйца, риба, баница със сирене или праз, обредна пита (с форма на змия), печени ябълки, бяла халва. Това е последният ден, в който може да се заговява с млечни храни. След това започва Великият пост, който е седем седмици.

След празничната трапеза на Сирни Заговезни, вечерта се извършва ритуала „Хамкане“. На дълъг конец се връзва яйце или халва. Децата трябва да опитат да хванат с уста яйцето, без да го докосват с ръце. Вярва се, че само да го допреш със зъби – цяла година ще се радваш на добро здраве. След ритуала конецът се пали и възрастните гадаят по начина, по който гори, каква ще е годината. Ако има млади за

женене в къщата, а конецът припламне – скоро се чака сватба. Ако гори конецът бързо – много жито ще има през годината, ако конецът тлее – на лошо е. Черупките пък се хвърлят при кокошките, за да снасят повече.

Масленица, Poklade, Masopust, Fašnak, Poklady, Ostatki – това са имената на празника в Русия, Сърбия, Чехия, Словения, Словакия и Полша. По произход Сирни заговезни е славянски празник, затова и във всички други славянски страни на този ден изгонват зимата и започват да чакат пролетта, което става чрез общия за почти всички славяни ритуал, под различни форми, напр.: обичаят Marenka – голяма кукла, направена от слама, се изнася тържествено извън селото и се запалва или пък се хвърля по вода. Изглежда за тези дни от календара църквата не е успяла да наложи изцяло своите норми и от предхристиянската древност на европейските народи нахлуват демоните на една неподправена и разгулна езическа веселост. Това е така не само у нас, но и в цялото европейско пространство. В Западна Европа в седмицата преди поста обикновено са дните на карнавала, който от Средновековието се е утвърдил като основен форум за народната култура. Това е време за кратко освобождаване от установения от църквата и институциите ред. Тогава отпадат всички норми, условности и забрани, които в останалата част от годината определят ритъма и правилата на живота. Хора от различни социални групи и възрасти за няколко дни през годината стават равни и близки в един преобърнат свят, който сами пресъздават. По улиците тръгват пародийни шествия с шутове, маскирани като папи, епископи, крале, графове и представят различни, не всякога благопристойни житейски сцени. Всички танцуват и пеят. Цвърчат скари, на които се пекат наденици и всякакви меса, лее се вино и бира в изобилие. Нещо подобно се случва и с кукерския цар. След обредното „заораване“ и „засяване“ с впрегнати в рало кукери той бива символически убит от тях, за да възкръсне отново. Корените на този обичай етнолозите откриват в култа към Дионис от тракийската древност, а като цяло етнографската близост между пролетните празници у различните европейски народи се таи в техния общ индоевропейски произход. ♦

Родопски пататник

(Рецепта на Тоска и Манол Кабасанови от гр. Кърджали)

Начин на приготвяне:

Картофите и лукът се настъргват и се смесват със солта, яйцето и джоджена. В тигана се сипва олио, колкото да облее дъното и стени-
те (като при пържене на палачинки). Загрива се. Пуска се

ПРОДУКТИ

картофи – около 500 г
яйца – 1 бр.
кромид лук – 1 глава
олио – 1 кафена ч.
масло за намазване
сирене за поръсване
сол – 1 кафена л.
джоджен

щипка брашно

за проверка на температурата –

ако зацвърчи, изсипва се сместа. Когато по краищата се получи кафеникав загар, сместа се обръща върху капак от тенджерата или дъска. Връща се отново за печене на втората страна. Около оформения кръг се сипва малко олио. Пече се (пържи се), докато добие светлокафяв цвят. Ако е необходимо, се обръща още един път. Пататникът се сервира топъл, намазан с масло и поръсен с настъргано сирене.

Нощна баница

(Рецепта на Мария Георгиева от с. Сталейска махала)

ПРОДУКТИ

За тестото:

яйца – 3 бр.

прясно мляко – 1 ч.ч.

мая за хляб – 1/2 кубче

захар – 1 ч.л. + 1/2 ч.л.

брашно – колкото поеме

канела – 1 кафена л.

орехи, ситно смелени – 1/2

кафена ч.

краве масло – 125 г

За сиропа:

Захар – 2 ч.ч.

Вода – 3 ч.ч.

По желание се добавя сок от лимон или есенция.

Начин на приготвяне:

Маята се разтваря в малко хладка вода, добавя се кафена лъжичка захар и се разбърква. Остава се да престои, докато на повърхността се образува пяна. Прясното мляко се затопля и към него се добавя останалата захар, за да се разтвори добре. Яйцата се разбиват на пяна. Брашното се пресява в подходяща купа, прави се кладенче и се поставят вече подготвените продукти. Омесва се средно твърдо тесто, което втасва на топло около 1 час. Втасалото тесто се разделя на три топки, а всяка топка

– още на три – получават се общо девет топки. Първата се разточва на средно дебела кора, намазва се с разтопеното масло, по същия начин се процедира с втората и третата. Накрая трите кори се нареждат една върху друга и заедно се разточват на тънка кора, която се оставя на чиста кърпа. След това се продължава по същия начин със следващите три топки и накрая с последните три.

Крайният резултат са нови три големи кори, всяка с по три пласта, наредени една върху друга. Те се поръсват с орехите и канелата и се завиват като салам. С остър нож се нарязват „охлювчета“ с дебелина около 2-3 см, които се нареждат в предварително намазнена тава. Баницата втасва още 1/2 час, след което се пече на умерена фурна до златисто-кафяво. Готовата, леко охладена, баница се залива с хладкия сироп и се оставя да „пренощува“, за да поеме течността.

Св. Иван (Йоан) Рилски

(около 876 – 946)

1140 години от рождението му и 1070 години от смъртта му, Духовник, основоположник на българското отшелничество, ярък представител на монашеското движение в България, патрон и основател на Рилския манастир, покровител на българския народ. Първият канонизиран български светец.

те манастири, които по това време са огнища на културата. Изучава бого-служебните книги и получава духовнически сан. Отдавайки се изцяло на духовно съзерцание, той търси все по-голямо усамотение и се насочва към недостъпната и безлюдна Рила. Там прекарва дванайсет години в една пещера, там обучава своите ученици, там и умира. Според преданията извършва множество чудеса, помага на хора в нужда, изцелява от тежки болести. Славата му се разнася надалеч и затова – както се споменава в житиетата – дори българският цар Петър извява желание да се срещне със светеца. Изпраща му чаша със злато, което обаче отшелникът отказва да приеме. Около него постепенно се образува монашеско братство и явно още тогава се поставя началото на Рилския манастир.

След смъртта си Иван Рилски е погребан близо до основаната от него Рилска обител, по-късно мощите му са пренесени в Средец (днешна София). Предполага се, че тогава е бил канонизиран за светец. През 1195 г. мощите са пренесени в Търново, където остават до 1469 г., когато са върнати във възстановения Рилски манастир. ♦

Иван Рилски е светец, на когото са посветени най-голям брой писмени документи. До нас са достигнали над десет негови жития, като с течение на времето фактите са се смесили с различни предания и така действителният образ се е слял с легендарния. Важно място сред писмените извори заема житието, написано от Патриарх Евтимий в Търново през XIV век. То е продължено един век по-късно от Владислав Граматик с обширно описание на тържественото пренасяне на мощите на свете-

ца от Търново в Рилския манастир.

От многобройните разкази и подробности не е лесно да се установи действителният жизнен път на светеца. Предполага се, че е роден в с. Скрино, Кюстендилско. Живял е в изключително важен период – след покръстването, в годините на възход на българската държава и култура. Още от неговите детски години му се приписват чудотворни дела. Явно родителите му не са били богати, затова е бил принуден да стане пастир. Когато е на 25 години, той напуска бащиния дом, замонашва се и обикаля близки-

Райна Княгиня – Райна Попгеоргиева Футекова

*Щете ме колете, щете ме бесете,
викна Райна Попгеоргиева,
Аз уших байрака, аз му турих знака
„смърт или свобода“!
Аз уших байрака, аз му турих знака
аз съм Райна Попгеоргиева!*

народна песен

Родена е в Панагюрище и още като ученичка се извява като умна, независима, непослушна. Тя е само на 20 години, учителка в девическото училище, когато Георги Бенковски ѝ предлага да изведе зна-

(1856 – 1917)

160 години от рождението ѝ. Учителка, революционерка, героиня на Априлското въстание, ушила главното въстаническо знаме на Панагюрския революционен окръг.

мето на Априлското въстание. Най-вероятно панагюрската учителка става революционерка от любов към Бенковски. На втория ден от въста-

нието на кон, редом с него, тя преми-нава през целия град и развявайки знамето оповестяват края на петвековното робство...

Въстанието е потушено, а Райна – след унизително разкарване с вързани ръце, полугола, изнеможала, замеряна с камъни и тухли – е хвърлена в пловдивската тъмница и подложена на тежки изтезания в затворническия ад. Там тя е жестоко бита и изнасилвана, разболява се и едва не умира. Но отхвърля предложението на един богат турчин, който ѝ предлага да се омъжи за него и да смени вярата си, за да я спаси. Запазва гордия си и независим дух, заради който известният английски журналист Макгахан я сравнява с Жана д'Арк. След намесата на европейски дипломати е освободена и с помощта на вицеконсула на Русия в Пловдив Найдено Геров е изпратена в Москва, където се лекува, учи три години медицина и впоследствие става първата дипломирана акушерка в България. С нейно съдействие Московският славянски комитет поема грижата за

трийсетина момичета сираци. В Русия тя пише своята автобиография, която излиза на български едва през 1935 г. Завръща се в родното Панагюрище през 1879 г., три години по-късно се омъжва за Васил Дипчев, който е кмет на града. По-късно се преместват в София. Имат петима сина, единият умира като малък, всички останали завършват военни училища и проявяват през живота си изключителна храброст и патриотизъм.

В действителност, обаче, животът на Райна след завръщането ѝ в България е тъжен и е много далеч от идиллията. Трагичната ѝ, по-скоро жестока съдба продължава още със завръщането в родния град, когато съгражданите ѝ я приемат като омърсена жена, която лекомислено се е забъркала в революцията заедно с мъжете. За времето си вече стара мома, тя попада в ръцете на съпруг – грубиян, който я малтретира. През 1898 г. остава вдовица с пет малки деца и едно осиновено момиченце. В София като акушерка едва успява да си намери работа – приемат я в Майчин

дом в с. Орландовци. Живее в мизерия, със сетни сили успява да изхрани децата си. Здравето ѝ е разклатено още от зверствата в турския зандан, разболява се от костна туберкулоза, накрая изгубва ума си – полудява. Не е по-лека и съдбата на синовете ѝ, чийто живот – като на царски офицери – съсипва по-късно комунистическата власт.

При всички случаи Райна Княгиня остава за нас легенда, икона на Априлската епопея. Днес родната ѝ къща в Панагюрище е паметник на културата с национално значение. Отворена е като музей от 1950 г. Сред неговите ценни реликви е и знамето на панагюрските въстаници, което Райна възпроизвежда през 1901 г. послучай първото официално честване на Априлското въстание (първоначалното знаме вероятно изгаря в хасковския конак по време на Руско-турската война през 1877/78 г.). В двора на къщата-музей стои мраморна скулптура на Знаменоската, под която се съхраняват нейните тленни останки. ♦

Кръстьо Сарафов

(1876 – 1952)

140 години от рождението му. Театрален актьор, един от колосите на българския драматичен театър.

като любител-актьор още през 1891 г. Баща му – строг учител – не проявява разбиране към влечението на сина си и не желае той да стане „карагозчия“, т.е. артист. Затова, за да го откаже, го праща през 1892 г. да учи в българската гимназия в Одрин. Година по-късно К.Сарафов продължава гимназиалното си образование в София. Тук се явява на конкурс и печели една от четирите обявени от Министерство на просвещението стипендии по драматично изкуство. Заминава за Русия, където завършва Императорската драматична школа в Петербург. Завръща

се в България със званието „свободен артист“. Дебютира през 1899 г. в театралната трупа „Сълза и смях“, основоположник на Народния театър, на чиято сцена по-късно почти непрекъснато играе. Гостува като режисьор и актьор в редица извънстолични театри и читалищни драматични трупи, което допринася за широката му популярност.

Кръстьо Сарафов създава на сцената множество блестящи образи, отличаващи се със своята правдивост и естественост. У него се проявяват с равна сила комичният и драматичният елемент. Изиграва повече от 200 главни роли, наситени с дълбок психологизъм и емоционалност, представляващи връх в сценичното майсторство.

От 1951 г. Висшето театрално училище (днес Национална академия за театрално и филмово изкуство) в София носи неговото име. ♦

Роден е в с. Либяхово (днес Илинден, Гоцеделчевско) в многодетно семейство. От малък, когато вече живеят в софийския квартал Ючбунар, той много често посещава местния театър „Зора“, където и за пръв път се появява на сцената

За въстанието против султана. Април 1876 година.

Тази година се навършват 140 години от паметната пролет на 1876 година, когато след петвековния османски гнет, народът ни въстана против султана и неговата империя, известявайки на целия свят своята решимост да се бори за свободата си.

Едно от първите чествания на Априлското въстание в Клисуре.

Стефан Стамболов, Георги Бенковски, Панайот Волов, Никола Обретенов, Христо Ботев, Стоян Заимов, Иларион Драгостинов, Тодор Каблешков, Райна Попгеоргиева Футекова, Бачо Киро Петров, Цанко Дюстабанов, Кочо Честименски, Васил Петлешков, Йонко Карагьозов, Христо Караминков-Бунито...

„...Такава папlach от деятели и родолюбци.“ – винаги си спомням тази особено любима фраза, която принадлежи на летописеца на Априлското въстание – Захари Стоянов, когато иде реч за героичните събития от април 1876 година. В съзнанието ми изплува и онази знаменателна фраза на чорбаджи Марко „Лудите, лудите – те да са живи“ от романа „Под игото“, напомняща ни за силата на патриотичното безразсъдство в опита да се освободи

България. Спомням си и за „аферата Радечки“, намерила подобаващо място в целия европейски печат през лятото на 1876 г. и гибелта на поета-бунтовник, който преди да се качи на парахода, изпраща телеграма до вестниците „Journal de Geneve“ и „La Republique Franaise“, с която известява световната общественост за мисията на четата му. В паметта ми трайно са се запечатали и думите на даровития кореспондент на вестник „Дейли Нюз“ Дженюериъс Макгахан, написал следното по повод турските зверства в България като очевиден след разгрома на въстанието: „Има факти, на които не можеш да гледаш с хладнокръвието на съдията; при вида им кръвта ти закипява в жилите и мускулите ти захващат да се свиват от негодувание. Има факти, които са до толкова ужасни, низки и позорни, че

окоето се отказва да ги гледа, ухото да ги слуша, умът да ги обсъжда.“

Тази година се навършват 140 години от паметната пролет на 1876 година, когато след петвековния османски гнет, народът ни въстана против султана и неговата империя, известявайки на целия свят своята решимост да се бори за свободата си.

Историческата наука съди за събитията по техния краен резултат. Нейните категории безпощадно оценяват въстанието като неуспех. Световният исторически опит обаче показва, че подобни въстания разчитат не толкова на военен успех, а главно на политическия си ефект. Това съответно означава, че макар и смазано на бойното поле, националното ни въстание може да постигне своите политически цели, но само, ако улучи благоприятна меж-

дународна политическа конюнктура. Точно такъв щастлив шанс има и нашето Априлско въстание.

Замисълът...

Гюргево, зимата на 1875 г.

В едно писмо до майка си – известната баба Тонка, Никола Обретенов изрича следното знаменателно заклинание: **„Както и да е, ний не ще оставим Турция на мира; или ще измрем всинца или ще освободим България.“**

Преизпълнени от такава решителност, ръководителите на революционното движение се събират в края на 1875 г. в румънския град Гюргево, където формират нов център на революционното движение, известен под името Гюржевски революционен комитет. Под председателството на Стефан Стамболов, новосъздаденият комитет единодушно взема решението през пролетта на 1876 г. да се организира ново въстание в българските земи. Във връзка с неговата подготовка страната се разделя на четири революционни окръга – Търновски, Сливенски, Врачански и Пловдивски, като за всеки окръг се определя по един главен отговорник т.нар. апостол и двама негови помощници. За главни отговорници са назначени съответно Стефан Стамболов, Иларион Драгостинов, Стоян Заимов и Панайот Волов. Определя се тактиката и стратегията на въстанието. На 25 декември 1875 г. денонощните заседания на Гюржевския комитет приключват. Получили своите пълномощия, изпълнени с непоколебима решителност, апостолите прекосяват замръзналите води на Дунава и се отправят към отредените им места в страната.

Пиянството на един народ...

Така Вазов нарича в романа си „Под игото“ опиянението, обхванало българите в дните на подготовката на Априлското въстание. В цялото Възраждане няма друг момент на по-силна екзалтация на духа. През ранната пролет на 1876 година много български селища са обхванати от небивала бунтовна треска. Цялото българско население без разлика на възраст, пол и имотно състояние става по някакъв начин съпричастно на делото. Със своята фанатична решителност вода-

чите на въстанието внушават у хората увереност в сполуката на предстоящото начинание. В тези дни на масова патриотична екзалтация българите сякаш усещат силата си, войнствените им настроения достигат до небивала висота. Техните мисли и действия находчиво се стимулират с помощта на мистичната формула, съдържаща се във фамозната фраза „Туркия ке падне“, чийто букви, разшифровани с цифри от църковния календар съвпадат точно с високосната 1876 г. Това се възприема като някакво знамение на съдбата. Народното въображение няма граници. Всеобщата хипноза надвива и притъпява вкоренения вековен страх у хората, прави ги дръзки и решителни. Неописуем е оня възторг, който обхваща всички преди въстанието. Младите пеят революционни песни, събират се да леят куршуми и подготвят оръжието си. Младите жени месят пексимет, за да пекат сухари за бунтовниците. Чорбаджи Марко отсича черешата си за топ за въстанието.... Не е ли „лудост“, не е ли „безумство“ това умствено опиянение, при което народът със средства, „нищожни до смешност“ се готви за борба срещу една империя, която разполага с големи военни сили. Историята рядко дава примери за подобна „самонадеяност“.

Началото...

20 април 1876 г., Копривщица.

На 19 април една конна полицейска група, предвождана от Неждев ага, пристига в Копривщица, за да арестува ръководителите на местния революционен комитет. Опитът за арест на Тодор Каблешков е неуспешен, но в отговор на нападението той обявява въстанието на 20 април. Конакът бил превзет, църковните камбани забили, пушките гърмели а от всички улици на Копривщица заприиждали въстаници, облечени с униформи. Веднага след извършеното нападение **Т. Каблешков съставя писмо**, с което уведомява апостолите в Панагюрище, където се намират ръководителите на IV революционен окръг, че въстанието е започнало. Понеже писмото е подписано символично с кръвта на едно от убитите заптиета, то става известно като **„Кървавото писмо“**.

Оттук бунтовната стихия бързо се разпространява във всички посоки.

Следват Стрелча, Клисурса, Панагюрище, Перущица, Брацигово, Батак... и безброй прояви на безпримерен героизъм и саможертва. Със своя конен отряд от 200 души Бенковски обикаля селата в района на Средногорието и увелича масово населението в бунтовния пожар. Той върши това целенасочено, за да не допусне възможността за отстъпление от страна на по-боязливите люде. По този начин всички се оказват плътено ангажирани в огнената стихия в името на свободата.

От военен разгром към политически успех...

Априлското въстание продължава около един месец и в него участват близо 10 000 въоръжени бойци. Потушено е с голяма жестокост. Над 30 000 мъже, жени и деца са избити, стотици хиляди българи са подложени на репресии, стотици селища са ограбени и опожарени. Извършените злодеяния след въстанието издълбават истинска пропаст между българския народ и султанската власт. По-нататъшното им съжителство става невъзможно....

Главният апостол и герой на въстанието Георги Бенковски, наблюдавайки от върховете на Средна гора пламъците, обхванали българските селища, възкликва: **„Моята цел е постигната. В сърцето на тирана аз отворих такава люта рана, от която той никога не ще оздравее.“** Ето как преценява смисъла на въстанието и Тодор Каблешков: **„Не в куршума на кремъклияката се надявах, а в гърмежа и, който трябваше да стигне до ушите на Европа, на братска Русия“**. Особено показателни в това отношение са думите на Цанко Дюстабанов пред турските следствени органи след въстанието: **„Аз зная много добре, че царството ви е голямо, че силата, войската и оръжието са във ваши ръце... Нашата цел не е била да ви надвием със сила, а само да ви предизвикаме да направите зверствата, които вече премного направихте и благодарение на които се компрометирахте пред целия образован свят. Тази наша цел е постигната вече. И тъй, ние ви победихме.“**

Отзвукът...

Той съчетава от една страна респекта и възхищението от саможертвата

на българите в името на свободата, а от друга съчувствие към пострадалите от репресиите, примесено с възмущение и порицание на палачите на народа ни.

„Нима християнска Европа ще остане безучастна пред лицето на убийствата и изтезанията, които изпитва мирното население, само заради това, че единственото му искане е правото да живее?“ – пише в писма до всички посланици руският консул в Пловдив, княз Алексей Церетелев.

„Ни един народ в света, **освен българите**, не би потърпял нито един ден тая тирания, зверства и всякакви тегоби, които те са теглили в течение на цели векове. Ако някой би се опитал да въведе в Англия тукашната система на данъците, то целият [английски] народ би въстанал като един човек против правителството. Защо да осъждаме бедните българи за това, което бихме направили самите ние при подобни обстоятелства? Защо да съчувстваме на силните, които угнетяват слабите, когато тия слаби са

очевидно прави?“ – с тези думи Макгахан убеждава английската дипломация и европейската общественост да насочи взора си към българите.

Глас в защита на българите издигат Юджийн Скайлър, Едуин Пиърс, Жан дьо Вестин, д-р Карл Шнайдер, Уилям Гладстон, Виктор Юго, Емил дьо Жирарден, Джузепе Гарибалди. Най-широк отзвук обаче, намират българските събития в Русия. Лев Толстой, Иван Тургенев, Фьодор Достоевски, Дмитрий Менделеев, Василий Верещагин – това са само част от имената на многобройните представители на руската културна общественост, които активно се присъединяват към движението в защита на българския народ и енергично настояват пред царското правителство незабавно да обяви война на Турция.

Така през лятото и есента на 1876 г. българският въпрос става централен проблем в дипломатическите преговори между Великите сили. Военното

поражение на въстанието е на път да се превърне в политическа победа.

Епилог...

Както знаем, самочувствието на един народ се гради и на неговата величава история. Готови ли са били българите за свята саможертва в името на свободата си през пролетта на 1876 г.? Според изчисленията на различни автори, броят им през Възраждането е вариал между 4 и 6 милиона души. Колко от тях въстанаха? Десет хиляди. Само десет хиляди! Въпреки това, постигнаха целта си. „Воденицата на времето“ не успя да смели имената им. Защото, както пише Вазов във в-к „Народний глас“ от 5 януари 1883 г. „Възпоминанието на великото никога не е безследствено... Паметниците не са толкова за умрелите, колкото за живите, за да развиват в тях ония доблестни чувства, които дават на един народ правото да живее.“ ♦

Паметникът на свободата на връх Шипка

*„...издига се някой див, чутовен връх,
покрит с бели кости и със кървав мъх
на безсмъртен подвиг паметник огромен;
защото в Балкана има един спомен...“*

Из „Опълченците на Шипка“, Иван Вазов

Ген. Никола Генеv, опълченец – председател на Комитета по изграждането на паметника Шипка

Върх Шипка олицетворява саможертвата, безкористното родолюбие, „безсмъртния подвиг“, а извисяващият се на него Паметник на свободата е символ на признателността на българския народ към подвига на руските войни и българските опълченци. Издигнат е на връх Шипка, където през август 1877 г., по време на Руско-турската война (1877 – 1878), се разгръщат драматичните събития от Шипченската епопея.

Идеята за построяването на паметника е предложена по време на Учредителното народно събрание на 13 април 1879 г. от народните представители Петко Каравелов, Петър Берон и Петко Р. Славейков. Народният поет Петко Славейков излиза с предложение в строителството на паметника да участва целият български народ, защото „... този паметник ще послужи в бъдеще като пътеводна звезда за нашето съединение, той ще привлича хората и ще събира в едно погледите на българите от всички краища на България“. Въпросът за строителството на паметника е поставен и на конгреса на Дружеството на борците-опълченци през 1920 г. Конгресът взема решение паметникът да бъде построен в чест на 50-годишнината на Шипченските събития. Проведени са два анонимни конкурса. Много висока оценка получава съвместният проект на скулптора Александър Андреев и архитекта Атанас Донков. Създаден е комитет по строителството на паметника на връх Шипка. В състава му влизат ветерани-опълченци и представители на различни обществени организации. Комитетът организира всенародно движение за събиране на средства. Провеждат се вечеринки, разпространяват се картички с изображението на проекта.

Тържественото полагане на основния камък, лично от цар Борис III, се извършва по време на честването на 45-ата годишнина от героичната защита на Шипка. Строителството започва през август 1926 г. и продължава около пет години. По предварителния план паметникът е трябвало да бъде издигнат на Орлово

гнездо, на мястото на най-тежките и най-жестоките боеве за Шипченския проход, но за да бъдат запазени скалите на Орлово гнездо като историческа светиня, за строителството е избрана съседната височина – връх Шипка, тогава Свети Никола. Връх Шипка се издига над прохода и се вижда отдалече от всички страни. Строителството се ръководи от група архитекти с ръководител Атанас Донков. Работата била изключително трудна заради тежките природни условия, оскъдната техника и лошите пътища. Строителството е завършено през 1930 г. Официалното откриване на Паметника на свободата става на 26 август 1934 г. – хиляди хора се стичат на откриването от всички краища на България. Тук пристигат и ветераните-опълченци, специално поканени за тържеството. Проведен е преглед на войнските части, на випускниците на военните училища са присвоени офицерски звания.

Височината на Паметника на свободата е 31,50 метра. Той представлява огромен каменен блок с форма на пресечена пирамида и по своето архитектурно оформление напомня крепостните съоръжения от времето на средновековната българска държава. Състои се от цокълен етаж (гробница) и още пет етажа нагоре, където било замислено да се създаде музей. Над главния вход, на специална площадка, е поставена фигурата на лъв, гледащ на изток, откъдето са дошли освободителите. Фигурата е с височина 4 м и дължина 8 м – символ на величавия подвиг на героите на Шипка. Автор на скулптурата е Кирил Шиваров. В горната част на паметника на северната стена с метални букви е изписано „На борците за свободата“, а на останалите стени е написано: „Шипка“, „Шейново“ и „Стара Загора“ – тези имена напомнят за местата на сраженията, в които българските опълченци, заедно с руските войни, са влизали в решителен бой с врага.

През 1956 г. паметникът е частично преустроен. Долните два етажа са съединени с кръгли отвори. Мраморният саркофаг върху фигурите на четирите лъва символизира братската могила на загиналите герои. Под

саркофага са положени тленните останки на руските войни и българските опълченци. В централната ниша в почетно мълчание пред паметта на загиналите на вечна стража са застанали скулптурни фигури на руски войник и български опълченец. На втория етаж е поставена скулптурна фигура „Победа“. „Българино, склони чело пред туй свято място, заветен паметник на вечната дружба между българи и руси, увенчали с кръвта си нашата свобода!“ и „Тоз, който падне в бой за свобода, той не умира!“ – са свещените надписи в костницата на паметника, врязал се в небето като продължение на планинския връх.

С постановление на Министерския съвет от 5 октомври 1956 г. местата от Шипченския проход са обявени за Национален парк-музей „Шипка“. Засаждат се зелени площи, а до върха се построяват 890 стъпала.

През 1977 г., за 100-годишнината на Епопеята, най-горната част на стълбището е реконструирана в тържествен подход към паметника. На първата площадка под стълбището са пресъздадени най-характерните моменти от петмесечната борба за прохода. Върху белокаменната стена са изваяни три барелефни композиции: „Защитниците на Шипка“, „Глътка вода за героите“ и „Зима на Шипка“. Автор на композициите е художникът проф. Любен Димитров. В дъното на площадката върху голяма мемориална стена са изписани стиховете на поета Иван Рудников.

На 3-ти март 1982 г. тук тържествено е внесено копие на Самарското знаме.

През 1991 г. по етажите на паметника е уредена постоянна музейна експозиция, представяща важни моменти от отбраната на Шипченския проход. Богатият фото-документален материал е подкрепен с оригинали и копия на известни картини от руски и български художници. Широко са застъпени автентичните документи, веществените материали, копията и възстановките. Текстовете и анотациите са на български, руски, френски и английски език.

Днес музеят разполага с художествено, алеино и парково осветление, с мултимедийна зала. ◆

Бойка Асиова. Снимка: Миро Златев

Гост в този брой на „Роден глас“ е писателят Бойка Асиова. Родена в Разлог, живее в София. Инженер-химик по образование, с малко практика в управление на индустриалното производство, повече от 30 години тя е журналист. Работи в няколко национални всекидневника. Печата в литературни и други издания. Автор е на 13 книги. Между тях са сборниците с разкази „Сребърна пара“, „Мир вам, сто врабчета“, „Мъжко може“ и „Яловата вдовица“ е номиниран за наградата „Хеликон“, получи Националната награда за литература „Николай Хайтов“ за 2007 г. През 2012 г. романът излезе на немски език в Германия. „Рецепта за камбана“ бе отличена с годишната награда на СБП за есеистика за 2011 г.

Бойка Асиова е автор на двайсетина публицистично-документални филми, продукция на БНТ, в областта на борбите на македонските българи за национално освобождение, културното наследство, традиции и нрави и тяхната съвременна проекция. Между тях са „Жалба по Гоце“, „Курбан за Илинден“, „Двата Миладина“, „Живата книга“, „Цената на тютюна“, „Пътят за Драма“, „Тайната на юдите“, „Опиянението на един град“.

Асиова обича да пътува. От видяното и преживяното в Сирия, Чехия, Албания, Мексико, Китай, САЩ, Египет, Хърватска, Гърция, Русия, Сърбия, Ливан, Мароко и много още страни и срещнатото по пътищата на България Асиова пише не просто пътеписи, а успява да заплита увлекателни истории, които оплождат художествените ѝ текстове в книгите.

Разказът „Дедо Войно“ е от новата ѝ книга „Лудовица“ (Жанет-45. Още пет заглавия от Бойка Асиова носят марката на това авторитетно българско издателство).

„Обичам книги като новата на Бойка Асиова „Лудовица“. Уж е само сборник с разкази, но е много повече – книга за всичко, от онези рядко срещаните, които не се интересуват от жанровете и са белег на зенита на писателския талант. Тези разкази са като угнили круши – когато крушата е най-сладка.“ Деян Енев

Дедо Войно

Дедо Войно пушеше с луличка. Мъничка, тантурестка, с късо сакче отстриани, за което я държеше с три пръста по неподражаем начин. Сам си я беше направил. Удивително приличаше на него. При дръпване примижаваше и в следващия миг се замисляше – дълбокомудрено, потъваше през три дъна навътре в себе си. Всеки път така, каквото и да прави, където и да е.

Разправяха, че това несрещано име му било измислено от някоя си магесница. Майка му раждала много пъти и децата все ѝ умирали. Девети поред плод зреел в утробата ѝ, тя примирала от страх същото ли ще го постигне, както предишните осем. Опитни жени я приучили да се допита до Гроза Тодор, жената, към чието лично име се залепило това на мъжа ѝ, отдавна покойник. Живееела във воденицата си на края на града, потрупана със забрава като всичко в нея от многогодишния напластяван паспал.

– Името трябва да е страшно – посъветвала старата воденичарка бременната жена.

– Колко страшно? – едвам отворила уста да попита невестата, товарница с девета рожба на сърце и ни едно живо на ръце.

– Дотолкова, че Дявола като го чуе, да не смее да припари до детето.

Петимна за потомство бъдещата майка гледала Гроза Тодор като съща Богородица, несвестна като какво ще да е това страшно име.

– Нека е Войно – отсякла воденичарката Гроза Тодор, като видяла колко притеснение извикал съветът ѝ. Попът сетне така и го записал в кръщелното.

Дедо Войно извеждаше овцете си през лятото в планината. Прекарваше ги през широката просека над клека и ги пускаше по мерата. Стадото му има-няма двеста брави се посипваше като ориз по поляните. Разделяше се по на две, три и повече потоци, според това колко овце се явят водачи. Вардеше ги да не минат оттатък превала Кралеви порти, че сетне нямаше връщане. Щяха да се сурнат към Валявишки езера и иди ги търси. Привечер се сбираха в огромен беловълнест поток, провираха се през пътеката всред клека, чиито клони сякаш бяха присвилили голи коленца, за да сторят път на животните и се прибираха в лятната търла на Циовото ниве.

Дедо Войно лекуваше очепол с баене и изворна вода. Караше болния да се просне на пода направо на дюшемето в стаичката му като първо изпъждаше всички навънка. Изваждаше от една торбичка дребни езерни камъчета и ги нареждаше в кръг около болното око. Преди това намазваше мястото с мечка мас. Беше се борил с мечка. Грабнала му тя брав от стадото. Настигнал я той и задърпал живата още овца. Дедо Войно и кучето от едната страна, мечката от друга. Накрая надвил, разпрал мечката и взел маста ѝ. Абе така разказваше, все едно, че е гребнал мас от пръстена паница. Никой не вярваше на тия му приказки за срещата със звяра, като го гледаха колко е ситен, но споходеше ли ги болка, забравяха за подигравките към

Корицата
на книгата
„Лудовица“,
издателство
„Жанет-45“
Пловдив

ДЕДО ВОЙНО И
БАБА ВОЙНОВИЦА
от фотоизложбата
„Герои и прототи-
пи в творчеството
на Бойка Асиова“

него и тичаха да им даде лек. Дедо Войно носеше добра душа и не се докачаше на хората за неверието им.

Та камъчетата беше събрал сам по плитчините на Рибните езера, които поемаха водите на най-голямото в Пирин Папазгьол преди от тях да потече Ретиже. Преливаха едно в друго, камъчетата се отъркваха в нежните им вълнички, почукваха се челце в челце, докосваха танцуващите пъстърви и пропускаха водата надолу. Реката я поемаше, набъбваше от потоците по двата склона, кипеше и се гневеше на заклецилите я скали. По-лекомислените камъчета се въргаляха по нанадолнището, напускаха планината и по Ретиже, по Ретиже, сетне по Места стигаха чак до Бело море.

Шепичка мънички сиви, бели, жълтеникави, с тъмни жилчици, с искрички слюда като малки слънчица. Не можеше да се знае дали вълшебната им сила идваше от дъното на Папазгьол, където живееше черният овен и днес. Твърдеше го самият дедо Войно, че виждал вечер как стопанинът на езерото излиза из водите и пасе по брега.

А може пък старецът самият да им беше вдъхнал целебна сила. Знае ли се?!

Дедо Войно погалваше шепичката камъчета и начваше да говори своите баялки, от никого неразбрани. Това ставаше, когато слизаше у дома си в края на късното лято. Ако пък болният хептен е нзор домашните му го отвеждаха горе над клека, по самото било на планината.

В края на дните си дедо Войно не пожела никому да предаде това си умение. И на най-близките си. Казваше им: Това ми е от Горе! Имаше се за пратеник на Бога и белязан единствен да го може. Онова неразбираното баене – нанизано от отделни зърна поплак, ромон, въздишка, шепот, тишина, молитва – накъсано и слято, което прогонваше болестта.

– Не е нива да ви я припиша, децо. Нито са цървули да ви ги остава да ги доизносите – мълвеше той на щерките си, наобиколили смъртния му одър. – Това ми е от... – и едва изправяше кльощавия си и крив като кука показалец в посоката, където трябваше да седи Поръчителят на неговата дарба. Те поглеждаха към гредите на тавана, от който нагоре трябваше да са Божите селения. И като не виждаха ни Господ, ни трона Му, ни розовобузи ангели, а само чернилка, напластена от пушека, който огнището изкашлюваше има-нема от сто години, кръстеха се и смирили се разшетваха около баща си, за да облекчат края му.

Пък баба Войновица предеше до главата му.

...

Дедо Войно беше от рядката порода щастливи хора. Не по битие, а по характер. Иначе дните му се нижаха като на другите – тежки, трудни, дълги. Оскъдица беше белязала всичкото пространството около него и цялото му съществуване.

Можеше да му свърши брашното, дървата, тютюнецът, дните дори. Детството му нямаше свършване. То щеше да осветлява с простодушieto си и живота му в отвъдното чак.

– Боже, каква убоост! – заяпал се по стенописите, дедо Войно видя Душата на грешника, току-що въздигнала се от Земята как клечи между Ада и Рая. Чуди се тя накъде да хване и, опппа-а-а, пред нея издрънчаха везни. Невидима ръка ги държи за куката, а двете големи паланзи празни се поклатиха в небитието. Синджирите прозвъняха. Изцедена отнякъде светлина се пречупи в калайдисаните до блясък медни блюда, прилични на шепи, подканящи да се нагнездиш в тях. От едната страна на везните стои Сатаната – зъл, с кокалести яки пръсти, с рога и опашка. Страховит. От другата Ангелът – бледолик, с току-що изпрани бели крила, чистичък, хрисимичък. Благ.

– И, глей сега – шепне си дедо Войно – Сатаната и Ангело се карат чия е Душата. На мене е, вика Лукавия, моя е, вика Ангело. Тя, милата...

– Коя? – пита баба Войновица и продължава да преде.

– Душата, бабо, душата се чуди накъде да фане – продължава своя разказ дедо Войно като същи очевидец на срещата в небесните селения и върнал се току-що оттам.

– Оти се чуди? Види се не е била праведна – уж изрази съмнение баба Войновица, но тонът ѝ беше толкова остър, като да се имаше с душата на незнайния грешник и това ѝ даваше основание да я отпрати направо в Ада.

– Немой така, невесто – така дедо Войно се обръщаше към жена си и на стари години, щом искаше да я омилостиви. Той изпитваше постоянно съпричастие към нечия душа.

– Слушай, викаш в манастира си видел картинката с Душата и Сатаната. Та в кой манастир? – изведнъж тя се сети, че скоро не е била на манастир, няма значение кой, ще рече и дедо Войно не е бил, и тука нещо от разказа на стареца ѝ се обърка.

Баба Войновица продължи да си преде до славето му.

ИСКАТЕ ДА ЗАПИШЕТЕ ДЕТЕТО СИ В ОСНОВНО УЧИЛИЩЕ В РЕПУБЛИКА ЧЕХИЯ? ИНФОРМАЦИЯ ЗА РОДИТЕЛИТЕ

55 КАКВИ СА ОСНОВНИТЕ ПРАВА И ЗАДЪЛЖЕНИЯ? РАВЕН ДОСТЪП ДО ОБРАЗОВАНИЕТО

- Децата на чужденците имат равен достъп до основното образование, при същите условия, както гражданите на ЧР – право на безплатно обучение, право да се храният в училищния стол и право да се запишат в училищните кръжоци по интереси;
- В основното училище се приемат деца от всякаква народност, с всякаква вуд, пребиваващи, дори и без легално пребиваване.

ЗАДЪЛЖИТЕЛНО ОБРАЗОВАНИЕ В ЧР

- Задължителното образование в Република Чехия започва, когато детето навърши 6 години, срокът на обучение е минимум 9 години, т.е. основното образование приключва след завършен девети клас или до навършване на 17-годишна възраст на детето.
- Посещаването на училище е задължително и за децата на чужденците, които пребивават на територията на Чешката република повече от 90 дни.
- Ако родителите не запишат и не изпращат детето си, подготвящо на задължително обучение, на училище, те нарушават закона. Подобни случаи се разглеждат от специализирана институция за защита на детето и се прилагат за нарушения или престъпление според закона.

КАК ДА ИЗБЕРЕМ ОСНОВНО УЧИЛИЩЕ?

- В ЧР живеещото основно училище на „гражданите“ (за тях се приема систематичната община на град, област). В тези училища децата учат безплатно;
- Съществуват и частни или църковни основни училища, които са платени;
- Някои основни училища са специализирани (езикови, спортни, математически и т.н.) и имат строги критерии за приемане;

- Основното училище има два етапа на обучение: **1-ви етап (от 1 до 5 клас)** и **2-ри етап (6-9 клас)**. Възможно е Вторият етап да се осъществява в езикова или художествена гимназия;
- **РЕГИОНАЛНО УЧИЛИЩЕ БРАТОВА ШКОЛА**
- Това е училище, според местоживеещото на детето (разпределението се осъществява от районните органи в града);
- Директорът на районните училища е задължен да запише с предимство децата от определенния район.

СОБСТВЕН ИЗБОР НА УЧИЛИЩЕ

- Родителите могат да изберат и друго освен районното училище – според това колко близо е до местоживеещото или работното им място, според специализацията на училището, утвърденото име и качество на обучение или, например, според предлагането на курсове по чешки език за чужденци;
- Ако изберете друго, а не районното училище, директорът може да отвлече вниманието на детето само в случай, че кандидатът е зает в специализираното училище. Детето трябва да отговаря на нужните критерии или да издържа приеманите изпити.

ЗАПИСВАНЕ В ОСНОВНО УЧИЛИЩЕ ZAPIS

КАК ПРОТИЧА ЗАПИСВАНЕТО НА ДЕТЕТО В 1-ВИ КЛАС НА ОСНОВНОТО УЧИЛИЩЕ?

- Записването протича обновено през януари и февруари. Детето трябва да има навършени 6 години към 31. 8. на същата година. Срокът за записване е когато условията на немерителния сайт на училището или на Интернет страниците на районните общини;
- В деня на записването родителите и детето присъстват лично. Родителите попълват пълната декларация, учителите правят разговор с родителите и детето, което на детето се дават и някои задачи (в българския записването в 1-ви клас протича подобно);
- Целта на тази процедура е, да се разбере дали детето е подготвено за посещението на училище (комуникация, социализация, графомоторика). В срок до 30 дни родителите получават съобщение дали детето отговаря на изискванията, дали е прието или не, както и информация за следващите действия (напр. кога ще се проведе първата родителска среща и т.н.);
- В случай, че детето все още не е достатъчно подготвено за училище, родителите получават декларация, която ще получи в училището, за **отлагане трийното на училище obklad školni dochyazu**. Това трябва да се направи най-късно до 31. 8.;
- Отлагането на трийното на училище, трябва да бъде препоръчано от педиатрично-психологическа комисия + специализиран лекар или психолог;
- Трийното на училище може да бъде отсрочено максимално до 8-годишна възраст на детето. Въпреки отлагането, детето продължава да бъде в списъка на съответното училище.

КАК ПРОТИЧА ЗАПИСВАНЕТО НА ПО-ГОЛЯМО ДЕТЕ ИЛИ ЗАПИСВАНЕ, КОГАТО УЧЕБНАТА ГОДИНА Е ЗАПОЧНАЛА?

- Родителите могат да запишат детето си на училище през цялата учебна година.
- Препоръчваме Ви, след лично съгласие с директора на училището, да подадете писмена молба (**пожелание за влизане в образователно и възпитателно обучение в задължителни училища в зрялост (Přijetí)**). Въз основа на писмената молба училището трябва да изпрати писмено решение за приемането или неприемането на детето. В случай, че детето Ви не е прието, можете да се обърнете към училищното управление, което ще разгледа причината за това, напр.: да посвети запълнен ли е календарът на училището. Училищното управление може да помогне за приемането на детето в друго учебно заведение.
- Причина за неприемане на детето не може да бъде, че не знае или малко разбира чешки език.

КАКВИ ДОКУМЕНТИ СЕ ИЗИСКВАТ ПРИ ЗАПИСВАНЕТО В ОСНОВНОТО УЧИЛИЩЕ?

- Документи на детето (пат за размяне или паспорт) – те са необходими на училището, за да идентифицира детето, но няма право да проверява легалността на предоставеното му, документите или типа на визата. Доца без документи също нямат право на основно образование.
- Документите на родителите (паспорт). Те са необходими на училището, за да идентифицира законния настойник, но няма право да проверява легалността му, действителността или типа на визата.
- Удостоверения (**svědectví**) или други документи от предишното учебно заведение в случай, че детето е посещавало такова в чужбина;
- Документ за зрялост (**svědectví o zrálostní roli**) на детето. Училището проверява тази информация, но, ако детето-чужденец няма такъв сертификат или удостоверение, това не може да бъде причина да не бъде прието в училището.

КАКВО СЛЕДВА СЛЕД ПРИЕМАНИЕТО НА ДЕТЕТО В ОСНОВНОТО УЧИЛИЩЕ?

- Когато детето постъпва в друг клас, освен 1-ви, училището оценява знанията на детето. После се решава в кой клас ще бъде записано, в **идеален вариант** – **посред възрастта**, но максимално **едни клас по-надолу**.
- Детето се обучава в класа и после продължава със същия колектив в следващия, по-горен клас;
- Училището може да изготви **индивидуален план** (**individuální plán**), в който се посочват поставените образователни цели и съдържанието на изучаваните предмети, това, което детето учи в дадения момент и как се оценява напредъка му. Част от плана може да бъде изготвянето за подкрепа на родителите и организираната комуникация с училището.

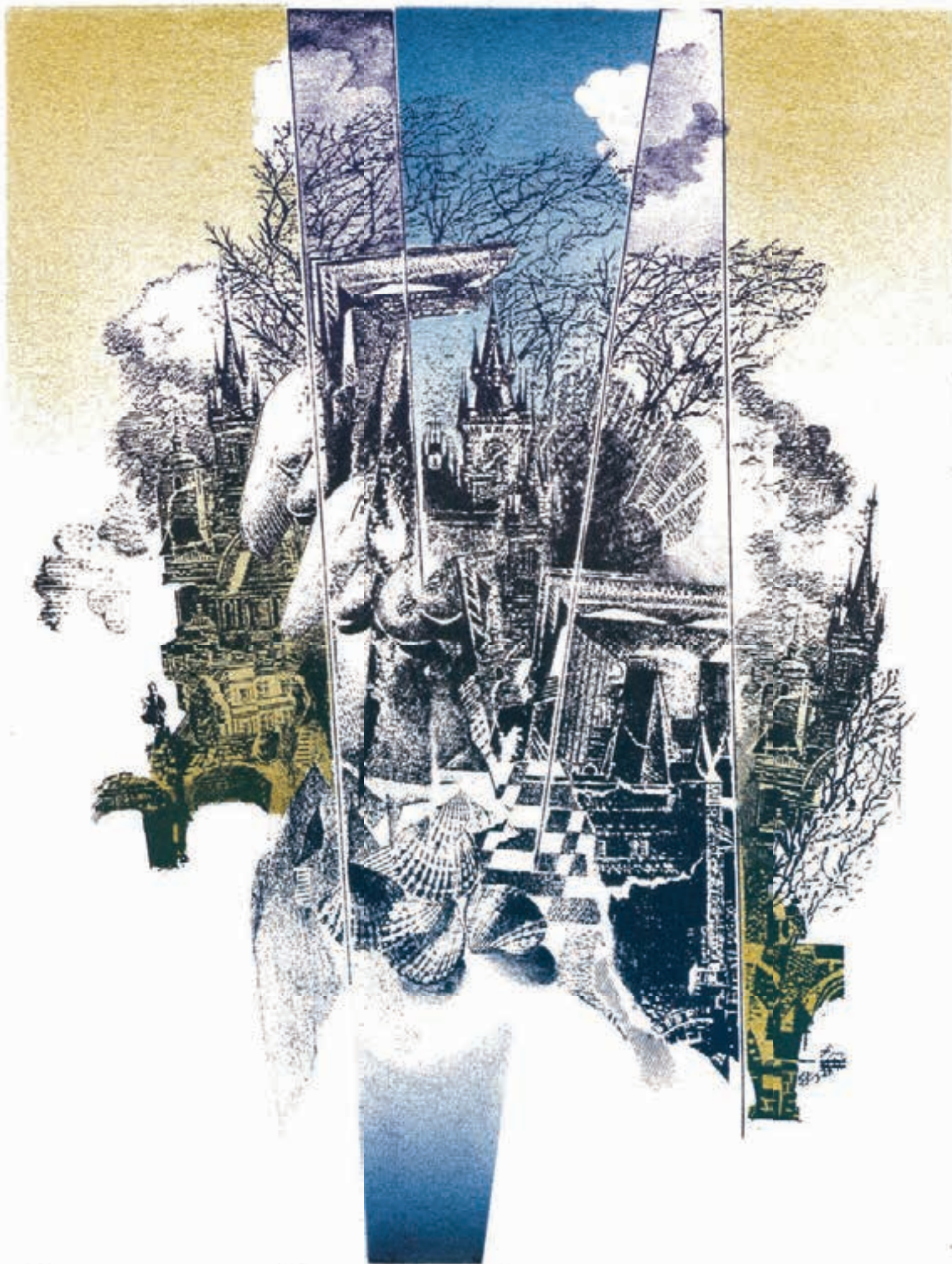
Трябва Ви помощ с избора на основно училище? Трябва Ви допълнителна информация за записването на Вашето дете в чешко училище? По време на записването е настъпил никакъв проблем? Училището постави необосновани изисквания за приемането на детето Ви? Обърнете се за помощ към социалните работници в Центъра за интеграцията на чужденците:

- CIC Praha: Kubelkova 55, Praha 3, Tel.: 222 360 452, CIC Kolín: Zahradní 46, Kolín, Tel.: 312 310 332,
- CIC Mladá Boleslav: Dukelská 1083, Mladá Boleslav, Tel.: 222 360 452
- CIC Kladno: Severtů 2952, Kladno, Tel.: 222 360 452,
- CIC Liberec: Morskývská 14/27, Liberec, Tel.: 222 360 452,
- info@cicpraha.org
- www.cicpraha.org

Podpořeno grantem z Islandu, Lichtenštejnska a Norska v rámci EHP fondu.

www.eea-grants.org

Praga inter urbium - aligraphy 18/11

P. Bravkov 2002